LA PETRECEREA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Y PSIHOLOGIE, sub redacţia profesorului I Ya Grot ANUL IV Cartea ( ) MAI Publicat de A A Abrikosov MOSCOVA Tipografia T-va I N Kushnerov and Co , Pzhmeiovskazh uh , eobst creanţă i Mfcl Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină, pentru un fenomen inexplicabil - N V Marina Problema existenței lumii exterioare (Sfârșit) -I A Ivantsova Filosofia Laosului -D P Konyoshi Descompunerea slavofilismului -P N Milyukova Credință și cunoaștere -P A Kalenova Necrolog P E, Astafieva -N J Grot și A A Kozlov Departament special Ochiul și iluziile vederii, - E I Chelpanova Despre schimbarea fizionomiei în bolile nervoase și mentale, - L, S, Minora \u d La întrebarea despre viziunea despre lume a Fericitului Augustin - N A Zvereva și L M Lopatina Care este doctrina Societății Teozofice - Soarele CU Solovyov Eseuri din istoria scepticismului -E L Radlova Critică și bibliografie I REVIZIA REVISTELOR Mintea -P Mokievkago Neurological Herald -I Kolubovkago θ' P RECENZIA CARTEI Debolekiy Filosofia formalismului fenomenal - f ~ Stiuca Biblioteca "Runivers" IV Crtipi Cea mai recentă lucrare despre Epictet (op Schranka Bonhoffer, Luthe) -N РђіжкбвЦ Confessions of a Naturalist (ЁPnst HaôckôL Cer Monismul ais Band zwischen Religion und Wissenschaft Glaubens- bekenntniss eines Naturforschers) -H Ivantsova IP POLEMICĂ Referitor la articolul lui P D Boborykin*-V Goltsva Banca Centrală Provocare secundară la o dispută cu privire la legea animației și răspunsul la oponenți * - Alexander Vvedensky Referitor la prelegerea lui P N Milyukova*-Vladimir Solobev Societatea psihologică Anunțuri Biblioteca "Runivers" Cam un fenomen inexplicabil - V, D } În psihologie, ca, într-adevăr, în orice știință, fenomenul este h^£ Activitățile vieții de zi cu zi, de obicei, nu excită spiritul de cercetare Acest lucru se întâmplă, aparent, din două motive: în primul rând, din faptul că obiceiul fenomenelor cotidiene nu acordă loc unei atenții deosebite acestora și, în al doilea rând, datorită faptului că, dată fiind complexitatea acestor fenomene, este de obicei dificil de sortat în serii separate cauze și efecte Prima explică faptul istoric că fenomenele ciudate care nu se potrivesc nivelului obișnuit au servit mai ales adesea drept imbold pentru noi cercetări (astfel minunile de la mormântul stareţului Pari, Dave Strauss, miracolele magnetismului animal etc , au determinat Hume la investigațiile psihologice) Al doilea dă cheia înțelegerii motivului unui astfel de debordare de cărți și articole cu conținut psihologic cu fapte de natură psihiatrică, încât atunci când le citești te simți adesea ca în compania unor nebuni *) Motivul acestui debordare este destul de de înțeles: la urma urmei, tot felul de situații extraordinare ocupă în științe umaniste locul care revine experimentului în științele exacte Prin urmare, toate fenomenele care apar din mersul obișnuit al lucrurilor oferă de obicei material bogat pentru noi generalizări și sunt *) Psihiatrii "sânge pur" chiar cred că "psihopatologia ar trebui să servească drept cea mai importantă sursă pentru psihologie" Kraft Ebing: Psihopatologie sexuală Harkov , p II Întrebări de filosofie KN i Biblioteca "Runivers" NIKOLAI MARIN sunt o piatră de încercare pentru teoriile existente Drept urmare, consider că este posibil să atrag atenția cititorului asupra unui fenomen, nu des întâlnit, dar remarcabil prin trăsăturile sale, care are o importanță nu mică în problema naturii psihologice a timpului Vorbesc de lentoarea extraordinară cu care trec secundele pentru conștiință în momentul de dinaintea declanșării oricărei catastrofe Acest fapt nu aparține acelei categorii de fenomene în care mintea umană este tulburată în normalitatea ordinii obișnuite a

lucrurilor, ci aceleia în care ordinea obișnuită a lucrurilor este încălcată în normalitatea minții umane și, prin urmare, pentru psihologie este de valoare mult mai mare decât întreaga masă a Factov psihiatric Această încetinire neobișnuit de puternică a curgerii timpului în momentul de dinaintea declanșării unei catastrofe este de interes psihologic în multe privințe și a figurat în mod repetat ca o dovadă sau ca o ilustrare pentru diferite teorii psihologice ale timpului Prin urmare, s-ar putea aștepta ca fenomenul în sine să fi fost deja pe deplin explicat și să nu lase loc unei neînțelegeri Dar este chiar așa? Mi se pare că există motive suficient de bune pentru un răspuns negativ Însuși fenomenul constă în faptul că, având în vedere un anumit pericol, de exemplu Înainte de explozia unei grenade căzute, o "întreaga viață" trece în capul unei persoane timp de câteva secunde, iar aceste câteva secunde se întind aproape la dimensiunea de câteva ore Întrucât astfel de fenomene au devenit deja general cunoscute, nu dau mărturii adevărate: ele pot fi găsite în cantități suficiente chiar și în literatura generală, de exemplu în povești militare, vânătoare și alte Dacă nu depășim limitele descrierii Faptului și lăsăm deoparte completitudinea acestei descrieri, atunci în toate astfel de cazuri, desigur, cu greu poate exista o neînțelegere Biblioteca Runiverse DESPRE UN FENOMEN INEXPLICAT vreun observator conștiincios; un alt lucru este explicarea a ceea ce s-a observat, fără de care însă cunoașterea în sine nu poate exista Explicațiile sunt de obicei subiect de controversă, căci, potrivit remarcii potrivite a lui Epictet, oamenii nu sunt preocupați de fapte, ci de judecăți despre fapte Explicațiile în acest caz se bazează de obicei pe numărul de idei care trec prin minte în momentul dinaintea catastrofei, adică, conform acestei opinii, un număr neobișnuit de mare de idei împinge dimensiunile momentului care trece Iar această explicație este aplicată nu numai de către profan și fenomenelor naturale, ci și de unii oameni de știință și unor stări similare induse artificial Astfel, dupa presiunea artificiala asupra arterelor cervicale pana la pierderea cunostintei, cand constienta revine, cateva secunde par ore Așa descrie dr Flemming această stare: "De îndată ce presiunea încetează, apare o senzație de confuzie, apoi o senzație de mâncărime în corp, iar după câteva secunde conștiința revine Mintea și imaginația funcționează neobișnuit de activ, iar câteva secunde par ore datorită numărului și schimbării rapide a gândurilor care trec prin creier Astfel, în acest caz, numărul reprezentărilor este principiul explicativ, dar, după cum mi se pare, o astfel de explicație nu poate fi admisă și, prin urmare, pare cu greu posibil să se folosească Faptul însuși în scopurile pentru care servește acum Principalul neajuns al explicației de față este că numărul de impresii nu este în sine cauza mărimii timpului curent Până acum, constanța relației dintre numărul de impresii și curgerea lentă a timpului nu a fost dovedită *) Citat din Carpenter: Osnovy, nat minte, rusă lane vol II, p Unele substanţe stupefiante produc acelaşi efect, ca de exemplu opiu * Biblioteca "Runivers" NIKOLAI MARIN eu, și este imposibil să dovedesc acest lucru, deoarece cel puțin o bună jumătate din Fapte confirmă contrariul, adică că cu o mulțime de impresii, timpul trece nu mai încet, ci mai repede decât cu sărăcia lor Și această a doua jumătate a Faptelor este atât de evidentă încât a servit deja drept bază pentru o generalizare, încât bogăția de impresii în sine este o scurtare a perioadei de timp experimentate, iar existența unei astfel de generalizări ar trebui să indice clar că numărul reprezentărilor în sine nu poate servi drept explicaţie pentru fenomenul care ne interesează Desigur, un principiu oarecare, fără a

constitui o explicație pentru un întreg grup de fenomene mai mult sau mai puțin omogene, mai poate explica orice caz particular din acest grup; dar într-un astfel de caz nu poate exista o simplă referire la el, ci se cere o dovadă specială că pentru acest caz este tocmai cauza căutată Totuşi, în raport cu subiectul care ne interesează, nimeni nu a remarcat până acum că acesta diferă atât de mult de alte cazuri de dilatare a timpului, încât nu poate fi inclus în categoria generală a fenomenelor; dimpotrivă, este de obicei privită doar ca cea mai intensă formă de apariții, care se repetă în mod constant, dar nu cu un caracter atât de ascuțit Nu avem însă nicio dovadă specială că motivul încetinirii trecerii timpului în momentul de dinaintea catastrofei constă tocmai în numărul de reprezentări cauzate de acest moment, spre deosebire de alte cazuri în care numărul de reprezentări a avut loc efectul opus și chiar și acest caz este de obicei dat ca dovadă a proprietății generale a numărului de reprezentări de a împinge dimensiunile momentului curent Ca urmare a tuturor acestor neînțelegeri, mi se pare că este imposibil să ne oprim la explicația general acceptată a fenomenului, dar ar trebui să găsim una mai consecventă cu natura lucrurilor Biblioteca Runiverse DESPRE UN FENOMEN INEXPLICAT Aceasta mi se pare a fi o explicație bazată pe faptul de chin · stări psihice înainte de declanșarea unei catastrofe Acel chin însuși este cauza încetinirii trecerii timpului, acest adevăr, mi se pare, nu poate fi deloc contestat Faptul că, ca în cazurile de suferință pur fizică, de exemplu în timpul operațiunilor dureroase, precum și în timpul oricărui fel de răsturnări morale semnificative, timpul ține insuportabil de lung, secundele par ore, este stabilit atât de ferm încât nu admite cu greu posibilitatea de a ne îndoi În același timp, se remarcă destul de bine că un număr mare de impresii nu este în niciun caz necesar pentru a obține efectul luat în considerare, deoarece, conform justei remarci a lui G Spencer, "chiar și o stare de conștiință relativ monotonă pare lungă atunci când este foarte intens, cum ar fi, de exemplu, acel timp, în continuare, în care o persoană experimentează dureri chinuitoare, sau acea perioadă de timp în care o persoană așteaptă cu nerăbdare ceva și a cărei lungime aparentă este notă într-o zicală populară: "oala la care se uită nu va fierbe niciodată); *) Din aceasta, desigur, este suficient de clar că dificultățile anumitor condiții pot servi drept principiu explicativ pentru prezenta cauză; dar este posibil să se demonstreze că nu numai că o poate explica, dar de fapt o explică complet, adică ce încetinire a curgerii timpului într-o clipă! înainte de declanșarea oricărei catastrofe este determinată de durerea acestui moment Ce se observă de obicei în conștiință în momentul de dinaintea declanșării unei catastrofe? În primul rând, un sentiment de frică de ea, pentru că ea amenință cu una dintre cele mai dificile nenorociri pentru o persoană - privarea de viață; în al doilea rând, conștiința irezistibilității mai mari sau mai mici a ei *) Herbert Spencer: Osnovy, psikhologii - Traducere rusă, vol I p Biblioteca "Runivers" NIKOLAI MARIN ofensator Aceste două împrejurări, mi se pare, constituie trăsătura specifică a întregii stări de spirit la momentul indicat, și toate celelalte fenomene, de exemplu un număr mare de idei sunt fie consecințele acestor două, fie pur și simplu circumstanțe însoțitoare Frica, oricât de mică, este întotdeauna o stare dureroasă, iar în acele cazuri pe care le luăm în considerare, atinge proporții foarte mari și, prin urmare, chinul livrat de ea devine foarte intens De aceea, starea de spirit înainte de debutul unei catastrofe este de obicei insuportabil de dureroasă și, ca urmare, o persoană tânjește cu pasiune după

încetarea acesteia Între timp, conștiința inevitabilității sale împiedică o persoană să-și îndrepte activitatea spre eliminarea unui eveniment amenințător și, în plus, frica, atingând o anumită intensitate, nu numai că nu ne mărește puterea, ci o paralizează direct *), ca un rezultat din care se formează o a doua condiție care întârzie activitatea umană Prin urmare, sentimentul chinuitor nu numai că nu este slăbit de distragerea atenției de la evenimentul amenințător, ci este chiar intensificat de conștiința inevitabilității sale, iar frica atinge cel mai înalt grad - groază **) Aici, ca urmare a unei astfel de acumulări a unui sentiment dureros fără posibilitatea de a-l rezolva în alt mod, o astfel de stare se creează atunci când o persoană așteaptă cu nerăbdare debutul unui eveniment care o amenință de dragul opririi așteptării dureroase Acest lucru trebuie să se întâmple exact în același mod ca și în cazul care poartă denumirea de "curajul disperării", căci și aici disperarea, care apare la cele mai înalte niveluri ale fricii, obligă în cele din urmă să meargă direct în întâmpinarea împrejurare care o provoacă ***) În cazul analizat *) Pentru mai multe despre aceasta, vezi studiul Moceo: Frica (traducere în limba rusă) **) Mier L Dumont: Théorie Scientifique de la sensibilité , Paris , p ***) Mier Gefding: Eseuri de psihologie, pp - Spinoza Biblioteca "Runivers" OBIECTUL UNUI FENOMEN INEXPLICAT par a fi condiţiile cele mai favorabile pentru o încetinire deosebit de puternică a trecerii timpului, întrucât aici atenţia se concentrează asupra momentului rezolvării acestuia, iar acesta din urmă este aşteptat la fiecare moment care vine, în timp ce în realitate se produce printr-o mai mare sau mai mare măsură un număr mai puțin semnificativ de astfel de momente în care "o viață întreagă" va avea timp să treacă prin capul unei persoane O astfel de discrepanță între așteptat și real, desigur, trebuie să conducă în mod necesar la iluzia unei perioade de timp insuportabil de lungă între începutul și sfârșitul catastrofei, exact așa cum se observă în toate cazurile similare, de exemplu în aşteptarea unui prieten etc ♦) Astfel, motivul încetinirii neobișnuit de puternice a curgerii timpului în momentul de dinaintea declanșării catastrofei ar trebui văzut nu în abundența de idei în acest moment, ci în extraordinarul chinul lui Cu toate acestea, oferind o astfel de explicație a fenomenului pe care îl iau în considerare, sunt foarte departe de a considera această întrebare complet epuizată și de a nu lăsa loc de obiecții Dar, deocamdată, aceasta este soarta tuturor explicațiilor date stărilor și fenomenelor mentale complexe, deoarece este absolut imposibil să ne așteptăm la dovezi precise din punct de vedere matematic în acest domeniu: este bine dacă explicația stabilește o legătură între fenomenul explicat și un întreg grup de fenomene asemănătoare acestuia, care se repetă în mod constant, deși într-o formă mai puțin frapantă Dar aici există încă o dificultate deosebită de explicație, o dificultate care decurge din descrierile insuficient de complete și detaliate ale tuturor fenomenelor care au loc în suflet în momentul de dinaintea catastrofei; da, este înțelept să ne așteptăm la ei având în vedere exclusivitatea lor, disperarea este privită ca cel mai înalt grad de frică Vezi "Etica" trad Ivantsova, p *) Mier J Sully Les iluziile Paris , p ; comparați și locul de mai sus din "Osn psiho " Spencer Biblioteca "Runivers" NIKOLAI MARIN prevederi În orice caz, ar fi de dorit - și probabil nu numai pentru mine - ca acei cititori ai Întrebări de filosofie și psihologie care au trăit ei înșiși astfel de situații excepționale (nu a fost nevoit) să restabilească cât mai complet imaginea vieții mentale la un astfel de timp Deosebit de obscură,

complet de nedescris și, în același timp, extrem de importantă pentru întreaga întrebare, este relația dintre intensitatea sentimentului de frică și conștiința dureroasă a posibilei nenorociri: care dintre ele este mai mare? Răspunsul la această întrebare va oferi cheia înțelegerii întregului fenomen și, probabil, atunci se va dovedi că cazurile individuale ale fenomenului descris sunt mult mai diverse decât s-a obișnuit să se gândească până acum Dacă sentimentul de frică nu este atât de intens încât să depășească chinul conștiinței nenorocirii amenințătoare, atunci ar trebui să ne așteptăm ca timpul să treacă neașteptat de repede; dacă sentimentul de frică este atât de intens încât să suprime complet acest chin, atunci trebuie să ne așteptăm că timpul va părea neobișnuit de lung - și acesta, mi se pare, este doar cel mai vizibil și, prin urmare, mai complet descris, dar în niciun caz singurul caz În sfârșit, poate, astfel de cazuri sunt posibile atunci când ambele aceste sentimente sunt aproximativ egale și, drept urmare, conform unei cunoscute legi psihologice, capătă un caracter oscilant, forțându-se alternativ unul pe celălalt din conștiință În astfel de cazuri, timpul trebuie să treacă pentru conștiința noastră fie neobișnuit de repede, fie neobișnuit de încet Este, desigur, o chestiune de observație pentru a arăta cât de consistente sunt aceste ipoteze cu ceea ce se întâmplă de fapt Până acum, am o singură confirmare a dreptății lor, dar aceste dovezi nu sunt necondiționate și, în cel mai bun caz, nu pot revendica decât "adevărul artistic", și nu natura probelor directe realitatea, deși îi aparține lui Charles Dickens Se află în descriere Biblioteca Runiverse DESPRE UNUL FENOMENE INEXPLICATE câteva zile petrecute în închisoare înainte de pedeapsa cu moartea evreul Fagin, unul dintre personajele romanului Oliver Twist Iată descrierea cu omisiuni minore "Apoi a venit noaptea - o noapte întunecată, mohorâtă, tăcută Alți oameni, petrecând noaptea fără somn, sunt fericiți când ceasul bate pe turnurile bisericii, pentru că această luptă le spune despre apropierea zilei Dar această luptă l-a împins pe Fagin la disperare În fiecare lovitură, un cuvânt răsuna înfundat: "Moarte" Ziua a trecut ziua?! - și nici nu era acolo: s-a terminat de îndată ce a venit - și noaptea a venit iar - noaptea este atât de lungă, și în același timp, atât de scurtă - lungă în tăcerea ei teribilă și scurtă în orele care trec rapid sambata noaptea spre duminica; nu mai avea decât o noapte de trăit În timp ce se gândea la asta, a răsărit și era duminică Abia în seara acelei ultime zile îngrozitoare, sufletul său chinuit a trezit cu putere conștiința neputinței totale și a disperării situației sale Stătea tot timpul cu ochii deschiși, dar în uitare Acum sărea în fiecare minut și, gâfâind, totul în flăcări, începu să alerge în sus și în jos prin cameră într-un asemenea paroxism de frică și furie, încât până și paznicii, obișnuiți cu asemenea scene, s-au îndepărtat de el îngroziți Se întinse pe patul său de piatră și începu să se gândească la trecut Opt, nouă, zece Nu a fost un truc menit să-l sperie Acel ceas adevărat s-a urmat pe călcâie Unde va fi el când anunțul orelor se va întoarce din nou? Unsprezece? Și o nouă oră bătută înainte ca bătălia precedentă să aibă timp să se stingă După tot ce s-a spus mai sus, consider că este de prisos să comentez această descriere Dacă cuvintele subliniate nu sunt aruncate în vânt, atunci, după cum mi se pare, Dickens oferă o imagine care este în deplin acord cu teoria prezentată Cât despre astfel de trucuri artificiale pt Biblioteca "Runivers" NIKOLAI MARIN încetineala trecerii timpului, precum experiența doctorului Flemming, citată la începutul acestei note, cred că și aici motivul încetinirii timpului trebuie să stea mai degrabă în acel sentiment de neliniște

care însoțește de obicei chiar și cea mai mică amețeală, decât în cantitatea și schimbarea rapidă a ideilor Cu toate acestea, ar fi nepotrivit să intrăm aici într-o analiză detaliată a acestui fenomen, cu atât mai mult cu cât tot ce s-a spus mai devreme cu privire la problema încetinirii curgerii timpului în momentul de dinaintea declanșării unei catastrofe i se aplică, iar cititorii , prin urmare, o analiză detaliată a întregului fenomen poate fi deja făcută de la sine Mykola Marin Biblioteca Runiverse Problema existenței lumii exterioare (Sfârșitul) Pe baza analogiei celorlalți oameni cu mine, le atribui o existență pe care o cunosc doar de la mine Analizându-mă pe rând cu alți oameni, a căror existență reală am recunoscut-o, va trebui să îmi atribui un anumit semn, care îmi devine destul de clar doar la alți oameni, și anume corporalitatea sau materialitatea Corpul meu la început este pentru mine doar o anumită totalitate a senzațiilor mele Numai la alți oameni, în afara mea, văd o diferență calitativă fundamentală între fenomenele senzației și gândirea față de fenomenele corporale - fenomene de mișcare în sensul cel mai larg De fapt, la început le cunosc doar pe cele din urmă, și deja din ei bănuiesc despre prima, fiind din nou ghidată de analogia cu mine însumi Știu, de exemplu, că atunci când vreau să exprim vreo judecată, buzele, limba și gâtul îmi fac cutare sau cutare mișcare, în urma căreia se aud astfel de sunete Când ating din greșeală un obiect fierbinte cu degetul, simt durere și îmi retrag degetul etc În toate aceste cazuri, numai senzațiile mele îmi sunt imediat evidente, dar nu și organele corpului și nu alte obiecte Biblioteca Runiverse NICK IVANCOV La alți oameni, percep direct doar diverse mișcări Văd că fac anumite mișcări cu părțile gurii, aud că rostesc cutare sau acela cuvânt, văd că își retrag mâna când ating accidental focul Conform acestor fenomene materiale - mișcări în sens larg, concluzionez despre senzațiile lor prin analogie cu mine însumi Dar, deocamdată, aceste mișcări și aceste senzații sunt doar ideile mele Doar după ce am văzut analogia completă a acestor senzații ale altor oameni reprezentați de mine cu ale mele, le recunosc pentru totalitatea, adică în spatele altei persoane, aceeași realitate pe care o văd imediat în mine Dar, după ce am recunoscut o astfel de realitate a altor oameni, trebuie să recunosc în același timp realitatea a tot ceea ce m-a condus la o asemenea concluzie - corporalitatea altei persoane și propria mea corporalitate Acesta este cursul logic al raționamentului Poate să nu coincidă cu psihologic, pentru că în cel din urmă se poate produce simultan și împreună ceea ce în primul separă și urmează în mod necesar unul după altul Deci, de exemplu, toți oamenii cred în existența altor oameni și în lumea din afara lor, dar doar foarte puțini se întreabă despre fundamentele unei astfel de credințe Procesul de analogie cu sine poate scăpa de conștiință, iar însăși convingerea existenței unei lumi din afara noastră este atât de adânc înrădăcinată și sporită prin transmiterea ereditară încât a devenit, ca să spunem așa, înnăscută sau a priori și pentru majoritatea oamenilor nu necesită o dovadă logică În același mod, nu toți oamenii sunt conștienți de faptul că judecăm sentimentele, ideile, gândurile, dorințele altor oameni, etc numai prin analogie a mișcărilor altora cu ale noastre Între timp, acest lucru nu poate fi supus nici cea mai mică îndoială Deci, pe scurt, drumul logic care ne duce la recunoașterea existenței reale a altor oameni, următorul: după părerea mea Biblioteca Runiverse PROBLEMA EXISTENTEI LUMII EXTERNE reprezentarea stărilor mele de conștiință (pe care le cunosc ca lucruri sau fenomene în mine însumi) corespund fenomenelor obiective cunoscute de mișcare (în măsura în care doar reprezentările

mele) Unele dintre obiectele exterioare pe care le reprezint, pe care le numesc alți oameni, arată, după ideea mea, fenomene obiective destul de asemănătoare De aici am o idee despre stările de conștiință corespunzătoare acestora, care au loc în alți oameni pe care îi reprezint - o idee despre subiecte exterioare mie *) Întrucât aceste subiecte exterioare pe care le simt se dovedesc a fi destul de asemănătoare cu mine, așa cum mă simt direct (recunosc mentis intuitu), atunci, prin analogie, recunosc că și ele există la fel ca și mine Și din moment ce ideea lor a apărut în mine prin ideea de fenomene obiective ale corpului meu și al lor, trebuie să trag concluzia că și aceste fenomene obiective există După cum puteți vedea, această cale nu este atât de simplă pe cât părea la prima vedere - Odată ce am recunoscut existența reală a altei persoane, această recunoaștere implică inevitabil o serie de alte afirmații Ne-a forțat deja să ne recunoaștem corporalitatea sau materialitatea, ne va forța să recunoaștem semnificația reală a întregii lumi exterioare Se poate concluziona de la existența reală a altei persoane la existența reală a întregii lumi în moduri foarte diferite, dintre care unele le voi indica mai jos; în orice caz, aceasta nu mai este o problemă Și invers, dacă am recunoaște] existența reală a oricărui lucru în lumea pe care o percepem, o astfel de afirmație ar duce la fel de inevitabil la recunoașterea existenței obiective a altor oameni și a întregii lumi *) Unii psihologi englezi numesc un astfel de proces - eyecirsva-neem, iar subiecții externi pe care îi reprezentăm - ejecturi Astfel, vorbind propriu-zis, este mai degrabă indiferent în ce se face presupunerea, dacă se admite existența unei alte persoane ca noi, sau a unui alt lucru, ambele putând servi ca punct de plecare pentru raționamente ulterioare În ambele cazuri trebuie să facem o presupunere mai mult sau mai puțin probabilă, nesupusă verificării experimentale: în ambele cazuri trebuie să facem un fel de salt Totuși, mi se pare mai convenabil să facem o astfel de presupunere despre existența obiectivă a altei persoane decât despre orice altceva era diferit În primul caz, suntem susținuți de analogia completă a celorlalți oameni pe care îi reprezentăm cu noi înșine, în al doilea nu există o astfel de analogie și, prin urmare, prima presupunere este mult mai probabilă decât toate celelalte Realitatea obiectivă a lumii exterioare este un far, înconjurat de stânci inexpugnabile de pretutindeni Te poți apropia de el din toate părțile, nu te apropii de niciuna Asemănarea celorlalți oameni pe care îi reprezentăm cu noi înșine este modalitatea prin care ne putem apropia cel mai mult de a recunoaște această realitate Aici sunt cele mai multe date pentru probabilitatea concluziei inductive; aici nu există decât o distanță care ne desparte de obiectivitatea lumii exterioare, iar cealaltă persoană, ca să spunem așa, ne dă mâna; prin urmare, aici va fi cel mai sigur și mai sigur pentru noi să facem saltul inevitabil * Pentru ipoteze sau ipoteze sunt posibile două tipuri de verificări În primul rând, prin experiență și observație Acest tip de verificare face din ipoteză un adevăr imuabil, o expresie a Faptelor, dar în acest caz ne este complet inaccesibil " Al doilea fel de verificare este rodnicia ipotezei Această verificare o face cu atât mai probabilă decât fructuoasă nu, se dovedește Nu sunt multe de spus despre rodnicia ipotezei existenței obiective a lumii exterioare, pentru că ea este sub ochii tuturor Toate acele concluzii care se fac, pe baza acesteia, cu privire la o persoana, i e noi înșine, și anume originea și dezvoltarea senzațiilor noastre și a altor stări de conștiință, sunt rezultatele acesteia A le

expune ar însemna să expunem tot ceea ce știm despre noi înșine, considerându-ne nu ca singurul subiect în contrast cu tot ceea ce este reprezentat și numai reprezentat lumea, ci ca un lucru într-o serie de alte lucruri, ca membru al ordinea mondială generală, adică- e aceasta ar însemna expunerea rezultatelor tuturor științelor pozitive Kant spune, este adevărat, că pentru mintea noastră cognitivă este esențial indiferent dacă fenomenele sunt doar reprezentări ale noastre sau dacă au și un sens obiectiv - legătura și ordinea lor vor rămâne aceleași și, în consecință, știința naturii va rămâne aceeași Și acest lucru este absolut adevărat, cu singura limitare că în primul caz, adică, dacă privim întreaga lume exterioară, în relație cu noi, numai ca o totalitate a senzațiilor și ideilor noastre și nu mai mult, atunci noi înșine, ca subiect al acestor senzații și idei, rămânem în afara ordinii mondiale, deși ca a noastră obiect, identic ca continut cu subiectul, intrăm în acest sistem general Rezultatele științei rămân aceleași, dar se dovedesc a fi aplicabile nouă într-un mod oarecum ambiguu De fapt, știința spune să presupunem că senzațiile și Formele noastre ale minții s-au dezvoltat în timp într-un fel sau altul În raport cu alți oameni pe care îi reprezentăm și cu noi înșine ca obiecte proprii care intră în viața generală a universului, dezvoltarea conceptului de cauzalitate, de exemplu, de către Kant, ar trebui probabil să fie desenată destul de similar cu Hume Dar o astfel de explicație, după Kant, este posibilă numai cu condiția ca cauzalitatea să fie un atribut inalienabil Biblioteca "Runivers" NICK IVANTSOV forma rădăcină a perspectivei noastre, aflată dincolo de fenomenele temporale Apare un anumit tip de contradicție și dualitate, precum și necesitatea de a stabili conceptul de cauzalitate transcendentală, transcendentală și poate și fenomenală (humiană) Este posibil, desigur, ca mintea mea să fie prin însăși natura sa condamnată la o asemenea dualitate și contradicție Dar, în orice caz, acea ipoteză, în care o astfel de dualitate este eliminată, merită o mare încredere Din păcate, după ce a făcut o mulțime de ipoteze diferite și a construit o mulțime de ipoteze, Kant nu a făcut la început cea mai firească presupunere a semnificației obiective a lumii pe care o percepem După ce am admis semnificația reală a lumii exterioare, avem ocazia și dreptul de a transfera rezultatele studiului ei către noi înșine În acest fel, diferența fundamentală dintre noi, ca subiect cunoaștere, și față de noi , ca obiect al propriei noastre cunoașteri, este eliminată - ceața care ne învăluie lumea mentală dispare încetul cu încetul, iar nevoia noastră de autocunoaștere dispare nu ramane pentru totdeauna nemultumit Realitatea vieții noastre mentale este evidentă și fără îndoială pentru noi, dar legile și cauzele ei, pe care mintea noastră se străduiește să le cunoască, ne sunt direct necunoscute sau ne sunt cunoscute doar insuficient Legile fenomenelor și structura lumii exterioare sunt pentru noi un Fapt de observație și experiență și, în consecință, pe măsură ce cunoștințele noastre se extind și se îmbunătățesc, din ce în ce mai puțin pot fi supuse îndoielii Dar existența reală reală a acestei lumi nu ne este dată direct pentru a o cunoaște Un altul, extern în raport cu noi, o persoană servește ca o legătură de legătură între noi înșine și lumea exterioară El, în opinia noastră, trăiește exact aceeași viață mentală ca și noi, trăind în același timp o viață comună întregii lumi exterioare Sj Biblioteca "Runivers" PROBLEMA DE A FI LUMEA EXTERNĂ pe de altă parte, realitatea sa ne este la fel de direct necunoscută ca și realitatea lumii exterioare Prin analogie cu noi înșine, îi atribuim aceeași existență reală pe care o simțim imediat în noi înșine Prin aceasta trebuie să recunoaștem aceeași

realitate din spatele întregii lumi exterioare Prin aceasta, trebuie, de asemenea, să ne recunoaștem ca membri adevărați ai acestei lumi, iar legile acesteia din urmă sunt aplicabile nouă înșine Astfel, cealaltă persoană pe care o simțim este ca o punte între noi înșine și lumea exterioară, iar prin el viața noastră mentală se contopește cu viața materială a lumii într-un întreg indivizibil Așa cum, conform concepției creștine, prin Dumnezeu-omul devenim părtași la viața veșnică, tot așa printr-o altă persoană ca noi, chiar înainte de aceasta, devenim părtași vieții pământești · Deci, în recunoașterea existenței altor oameni, văd primul și cel mai important pas către recunoașterea semnificației obiective a lumii exterioare: printr-o persoană în care credem în lume - acesta este sensul principal al raționamentului meu Chiar mi se pare că dacă lumea ar exista, dar dacă nu ar exista ființe ca mine în ea, atunci motivele pentru a presupune obiectivitatea lumii exterioare ar fi extrem de slabe pentru mine și aș putea - poate că n-aș avea absolut nimic nevoie de ea, pentru că am nu ar exista niciun motiv practic pentru asta S-ar putea să nu o consider ca existând, dar l-aș trata în același mod în care eu îmi tratez adesea visele, halucinațiile mele acum sau, mai bine, așa cum un copil își tratează impresiile, nerealizate încă, ca ființe animale inferioare senzațiile lor vagi, absurde; cu greu ei Întrebări Filosofie, hya x % Biblioteca "Runivers" N IVANTSOV se întreabă de realitatea lor, deoarece aceste impresii și senzații nu s-au diferențiat încă de propriul sine Nu degeaba, conform legendei biblice, când a fost creat primul om, dar nu i se dăduse încă un partener de viață, era atât de indiferent față de toți cei din jur încât nu găsea nimic mai bun pentru el însuși decât să meargă la culcare , și numai odată cu crearea lui însuși am simțit o dorință asemănătoare de a gusta din arborele cunoașterii Se pune întrebarea, în ce măsură procesul psihologic corespunde cursului logic al raționamentului pe care l-am trasat? Cu greu este posibil să ne așteptăm la o corespondență completă aici, așa cum am spus deja, în principal pentru că în procesul psihologic, ceea ce se face adesea într-un mod unic, inseparabil și inconștient, care în cel logic trebuie neapărat împărțit și elucidat * Cu toate acestea, există unele temeiuri care dau motive de a crede că în trăsăturile principale există aici un fel de acord, și anume că primul obiect pentru care o persoană recunoaște existența reală este o ființă asemănătoare cu ea, adică alta persoana Se crede că într-un copil în lumea sa mentală ceață, semi-conștientă a copilăriei, când senzațiile abia încep să fie scoase la exterior și obiectivate, primul obiect de care este conștient în contrast cu el însuși este ființa care îl hrănește - mama sau asistenta lui, tocmai pentru că este probabil să o recunoască ca înțelegându-și dorințele vagi, neclare și răspunzând acestora; la rândul său, și el învață încetul cu încetul să-i înțeleagă dorințele și se recunoaște într-un fel conectat cu ea În conștiința sa încețoșată, imaginea propriului eu se dezvăluie în contrast cu imaginea altui eu, asemănător prin trăsăturile sale esențiale cu primul, dar care posedă o existență separată, specială Alături de un "altul" încetul cu încetul cresc alții noi, iar lumea obiectivă se extinde Se crede, însă, că toate acestea Biblioteca Runiverse PROBLEMA EXISTENTEI LUMII EXTERNE lumea pare la început să fie formată doar din ființe însuflețite, asemănătoare sau asemănate de un copil cu ea însăși La conceptul de obiecte fără viață, materie inertă și insensibilă, o persoană vine, așa cum crede ei, destul de târziu Și animalele și unii sălbatici (vezi Lewis, Lubbock etc) nu ajung niciodată în acel punct O astfel de noțiune se dobândește numai după o îndelungată educație, ceea

ce face mintea capabilă de distragerea atenției Espinas mai spune: "S-a observat că animalele sunt complet incapabile să-și imagineze o ființă neînsuflețită Ei se cunosc doar pe ei înșiși și apoi judecă totul de unul singur De asemenea, se știe că copiii personifică întreaga lume din jurul lor: foc, sobă, trăsură etc " (Sociétés animale) io Odată admisă realitatea obiectivă a ființelor ca mine, este de la sine înțeles că trebuie admisă și obiectivitatea tuturor senzațiilor mele, obiectivitatea întregii lumi pe care o reprezint Acest lucru este atât de clar încât consider că este de prisos să mă opresc asupra lui în detaliu Căile de la recunoașterea existenței obiective a altei persoane până la recunoașterea realității obiective a întregii lumi pot fi foarte diferite De exemplu, este posibilă o modalitate de analogie, asemănătoare cu următoarea: alți oameni există; dar alte ființe pe care le reprezint sunt mai mult sau mai puțin ca acești oameni Pare firesc și probabil să tragem concluzia că și ele există O altă cale este posibilă - gândire logică mai abstractă, papr asa: alti oameni exista Analizându-mi sentimentele, constat că îi cunosc pe acești oameni numai după acțiunile lor Prin urmare, există și aceste acțiuni Dar întreaga lume este o colecție de acțiuni asemănătoare cu cele pe care alți oameni și eu le producem; recunoașterea realității omului- * Biblioteca "Runivers" N IVANTSOV acțiunile eterne mă conduc la recunoașterea realității și a altor fenomene mondiale Sau cam așa: oamenii există Știu despre existența lor prin senzațiile mele, ele sunt în consecință cauza senzațiilor mele și de aceea le simt că există și cumva mai departe pe mine În consecință, toate senzațiile mele trebuie să aibă cauza lor externă etc Un astfel de raționament nu trebuie confundat cu modul în care se dovedește de obicei existența obiectivă a lumii exterioare, și anume, pe baza convingerii, pretins inerentă nouă, după cum se spune, înnăscută sau a priori, că fiecare acțiunea trebuie să aibă cauza ei și, prin urmare, senzațiile a noastră trebuie să aibă motive pentru sine în lumea exterioară, sau în lucrurile din afara noastră Nu este greu de văzut unde se află eroarea acestui raționament Conceptul de cauză este privit ca fiind convingerea noastră, Forma minții noastre De unde știm că cauzalitatea este valabilă în afara noastră? Evident, în atașarea unui sens obiectiv cauzalității, într-un astfel de raționament facem o presupunere care este complet arbitrară, bazată pe absolut nimic Dimpotrivă, în cursul raționamentului pe care l-am prezentat, noi, după ce am admis, pe baza unei analogii complete cu noi înșine, existența obiectivă a altei persoane, vedem că el devine direct cu sentimentul nostru față de el în raport cu cauza si efect Și acest lucru indică în mod direct că conceptul de cauză este aplicabil și lumii obiective, lucrurilor din afara noastră și senzațiilor lor din noi Într-un cuvânt, nu mai este greu să treci de la recunoașterea existenței reale a altor oameni la realitatea lumii, iar acest lucru se poate face în cele mai diverse moduri, întărindu-se reciproc Concluzia despre existența unei alte persoane este făcută de noi pe baza analogiei sale complete cu noi înșine, iar această probabilitate crește din ce în ce mai mult pe măsură ce mergem Biblioteca "Runivers" PROBLEMĂ FIINŢA LUMII EXTERNE cum suntem din ce în ce mai convinși de rodnicia unei astfel de presupuneri Și totuși, matematic vorbind, eroarea de aici nu poate fi redusă la o valoare infinit de mică, nu putem face calcule cu nicio acuratețe, pentru că aici va fi întotdeauna implicat vreun element nedefinit, inconstant - absența unei senzații directe a existenței altcuiva II Ce recunoaștem ca există în mod obiectiv în afară de oameni ca noi? Este foarte probabil ca la început o persoană să recunoască obiectivitatea pentru toate, sau aproape

toate, senzațiile sale, cu excepția celor pur subiective, precum: foame, sete, durere, dorință etc ♦) În confirmarea acestui lucru, se pot cita cel puțin indicațiile existente că sălbaticii, de exemplu, precum și copiii, cred în sensul obiectiv al viselor lor, halucinațiile etc Dar apoi învățăm încetul cu încetul să ne tratăm sentimentele cu o oarecare neîncredere și să căutăm verificarea lor Este remarcabil că și aici ne îndreptăm în primul rând către alți oameni și considerăm ca reale doar acele lucruri pe care alte persoane le pot simți în afară de noi Aici, despre realitatea lucrurilor, așa cum spune Teth, depune mărturie experiența întregii omeniri Un alt fel de verificare este că, în primul rând, senzațiile diferitelor organe de simț sunt în concordanță între ele, de exemplu considerăm un obiect inexistent dacă, fiind vizibil, nu poate fi atins - cu condiția, desigur, să fie accesibil ambilor În al doilea rând, este necesar ca un anumit fenomen să fie conectat cu alții într-o ordine mondială armonioasă, *) Deși astfel de senzații sunt uneori și obiectivate Biblioteca "Runivers" N IVANTSOV a stat în lanțul general al cauzelor și efectelor, și nu în izolare etc În cele din urmă, doar ceea ce este capabil să reziste la toate aceste teste este recunoscut ca existent cu adevărat O altă întrebare: cum există de fapt lumea pe care o reprezentăm? Într-un stadiu incipient de dezvoltare, omul crede că lucrurile există așa cum le percepe Abia încetul cu încetul, relativ târziu, începe să se convingă că senzațiile sunt capabile să-l înșele nu numai în ceea ce privește existența obiectelor, ci și latura lor calitativă; atât se aduce din simțuri; că culorile și sunetele nu există în natură; că căldura și frigul sunt doar senzațiile noastre și nu proprietățile lucrurilor în sine El va avea o întrebare: dacă lumea nu există așa cum o percepem noi, atunci cum există ea? Această întrebare, strict vorbind, nu mai face parte din sarcina noastră și, prin urmare, mă voi limita la a indica calea pe care o urmăm în dezvoltarea ei Să vedem mai întâi în ce măsură această întrebare poate fi rezolvată în principiu Presupunând, cu un anumit grad de probabilitate, realitatea altor oameni, admitem că ei simt exact la fel ca noi, sau cel puțin ca noi, i e că lumea lor mentală poate fi același lucru sau fenomen în sine ca a noastră Cu perfecțiunea cunoașterii umane, am putea recrea conștiința altor ființe și nu este nimic imposibil ca o astfel de recreare să fie destul de adecvată Inutil să spunem, desigur, că cunoștințele noastre actuale sunt extrem de departe de un astfel de ideal Putem încă reproduce cumva lumea mentală a altei persoane, dar încearcă să desenăm procesele care au loc chiar și în mintea unui câine Biblioteca "Runivers" PROBLEMA DE A FI LUMEA EXTERNĂ deja se dovedesc a fi dificile, ca să nu mai vorbim de creaturile inferioare În ceea ce privește latura materială a lumii exterioare, ca și pe noi înșine, este de la sine înțeles că, cunoscând-o doar în Forma senzațiilor noastre, noi, indiferent de modul în care combinăm aceste senzații, sau analizăm, indiferent de forme a priori lor aplicate și, în general, indiferent ce se face cu ele, nu putem deduce din ele nicio idee despre fenomenele materiale în sine Probabilitatea judecăților noastre în acest sens este o dată pentru totdeauna egală cu zero Putem presupune cu oarecare probabilitate că această latură există, că devenim cumva conștienți de existența unor procese secrete care au loc în ea, corespunzătoare anumitor senzații ale noastre; dar care sunt aceste procese, cum există materia și cum ne face să conștientizăm existența ei, acest lucru ne este ascuns odată pentru totdeauna Totuși, fiecare dintre noi de la banca școlii a trebuit să audă că în natură toate fenomenele materiale sunt reduse la mișcare; că în spatele senzaţiilor

noastre în mod obiectiv se află doar mişcare Aceasta este, spun ei, concluzia incontestabilă a științei moderne Pentru a cunoaște natura acestei concluzii, să urmărim modul în care știința ajunge la ea Această cale nu este deloc nouă Aceasta este calea pe care a parcurs toată omenirea Singura diferență este că știința se străduiește să fie conștientă de fiecare pas al său și, prin urmare, merge mai corect și merge mai departe La început, după cum am spus, se presupune că totul există exact așa cum ni se pare Anticii credeau că culorile și sunetele există în realitate, chiar credeau într-un fel de armonie a sferelor cerești, iar filozofii lor ne-au învățat de mai multe ori despre un fel de proprietăți substanțiale, în esență pur și simplu - pur și simplu ipostazizând senzațiile noastre Dulceață, de exemplu, pentru ei Biblioteca "Runivers" N IVANTSOV nu era doar sentimentul nostru, ci ceva cu adevărat existent, material Unele obiecte sunt mai dulci decât altele, după părerea lor, pentru că unele conțin mai multă dulceață, altele mai puțin - obiectele sunt dulci sau acrișoare în sine, și nu în senzația noastră Fiecare om raționează exact în același mod, până când analiza senzațiilor îl convinge de falsitatea completă a unei astfel de concepții Dar acum, dintr-un motiv sau altul, începem să privim fenomenele care au loc înaintea noastră și să fim conștienți de ele, pornim pe calea analizei și a comparației Ne punem următoarea întrebare: dacă presupunem că obiectele există așa cum ni se par, va fi oare Tn într-o astfel de presupunere cu siguranță eronată? Pentru a rezolva această problemă, începem să ne verificăm senzațiile cu senzațiile altor oameni, senzațiile unui organ cu senzațiile altuia, în final, percepând obiectele nu direct, ci observând efectele pe care le produc asupra altor obiecte; Ultima metodă de verificare, ca mai ales adevărată și obiectivă, capătă o putere deosebită pentru știință și a condus la crearea instrumentelor fizice Studiem, în plus, structura aparatelor senzoriale în sine și investigăm ceea ce ne pot transmite acestea, adică, ce procese găsim pe toată durata lor Ca urmare a unei astfel de verificări, este considerat fals tot ceea ce se dovedește a fi, fără îndoială, legat de trăsături speciale ale organelor de simț și condiționat exclusiv de acestea din urmă Ceea ce se consideră adevărat este ceea ce se dovedește a fi independent de unul sau altul organ de simț special, care rămâne după abstracția colorației speciale impuse de acel sau alt organ, care rămâne aceeași, indiferent dacă este perceput direct sau prin alte obiecte - Dispozitive fizice și fiziologice Biblioteca "Runivers" PROBLEMA DE A FI LUMEA EXTERNĂ Õ În final, se obține un rezultat remarcabil: toate senzațiile noastre sunt senzații de diverse mișcări; în mod obiectiv există, spunem noi, doar mişcarea Dar această din urmă expresie este, în esență, complet ilegală Conceptul de mișcare este rezultatul analizei tuturor senzațiilor noastre Dar indiferent cum analizăm senzațiile, rezultatul va fi totuși doar o senzație Acest rezultat - mișcarea - este acela la care toate senzațiile noastre pot fi reduse, forma generală a senzațiilor noastre, termenul general pentru exprimarea lor Acest lucru nu înseamnă în niciun fel că mișcarea există cu adevărat așa cum ne imaginăm Toate fenomenele lumii materiale sunt mișcări - acesta este adevărul stabilit de știință Dar mișcarea însăși este reprezentarea noastră Ceea ce corespunde mișcării în realitate nu putem ști; că ceva îi corespunde, că are propriul substrat obiectiv - acest lucru este probabil pentru noi, căci, recunoscând existența altor oameni din afara noastră, trebuie să recunoaștem realitatea a ceea ce aflăm despre ei, adică, mișcările pe care le manifestă și, prin urmare, întreaga lume materială Nu avem nici cel mai mic motiv să credem că mișcarea există cu adevărat

în modul în care ni se arată Dar la fiecare pas simțim nevoia să vorbim despre ea ca despre o existență obiectivă - cu alte cuvinte, despre substratul ei necunoscut - și permitem, în scopuri practice, posibilitatea de a identifica ideea noastră de mișcare cu substratul său necunoscut Nu este greu de observat că, deși o astfel de identificare nu este legală, nu poate duce la nicio consecință nefastă Cu toate acestea, ne-am abătut deja complet de la subiectul nostru original În zona conștiinței noastre, totul este legat organic unul cu celălalt într-o asemenea măsură încât, pornind de la unul, este întotdeauna posibil să ajungem la ceva Biblioteca "Runivers" N IVANTSOV altceva Fenomenele lumii pe care le cunoaștem cu toții se explică mai mult sau mai puțin unele pe altele și, la rândul lor, devin inteligibile doar prin toate celelalte Nici un singur fenomen, nici o singură întrebare nu poate fi rezolvată mai mult sau mai puțin complet izolat, ci doar în legătură cu ceilalți: lumea este de înțeles pentru noi doar în întregime În același mod, în corpul uman, procesele de digestie sunt de neînțeles fără procesele de circulație a sângelui, respirație, fenomene nervoase, iar procesele de circulație a sângelui, la rândul lor, sunt de neînțeles fără procesele de respirație și digestie, procesele de respirație fără procesele de circulație a sângelui etc Și cunoștințele noastre despre lume se dezvoltă deodată în toate trăsăturile sale principale, la fel cum se dezvoltă embrionul uman Mai întâi, parcă, se desenează baza cea mai generală a imaginii, apoi se suprapun lumini și umbre mari, se realizează o vopsire brută și, în cele din urmă, se elaborează detaliile, întotdeauna în legătură între ele, astfel încât schimbările într-unul implică întotdeauna schimbări mai mult sau mai puțin puternice în întreaga imagine și, pe măsură ce se dezvoltă, conturul schițat anterior este adesea complet schimbat Și numai armonia în toate părțile imaginii vorbește în vreun fel pentru faptul că este desenată corect Sarcina oricărei persoane interesate de Filosofie este să se străduiască să dezvolte această armonie cât mai bine din puterea și înțelegerea lor Nikolai Ivantsov Biblioteca Runiverse Filosofia Laosului eu Continuând cu expunerea învățăturilor morale ale filozofului chinez Laosi (sau Laozi, după cum scriu unii autori ruși), a învățăturilor conținute în lucrarea sa "Taoteking" sau "Tratat de moralitate", consider că este util să rezolvăm mai întâi neînțelegerile existente în literatura rusă cu privire la acest monument remarcabil al filosofiei chineze Înțeleg părerea unui cunoscut specialist în literatura chineză, profesorul Vasiliev Este necesar să-l ating pentru că soluția pe care o propun la întrebarea pe care a ridicat-o ar putea servi și ca dovadă că "Tratatul de morală" aparține cu adevărat condeiul lui Laosi Venerabilul profesor în și-a publicat frumoasa și nu lipsită de originalitate lucrarea despre religia chinezilor, sub titlul general: "Religiile Orientului" Argumentele și concluziile expuse în această lucrare sunt foarte adesea corecte și, în multe puncte, pline de spirit Venerabilul profesor își exprimă opiniile cu mare autoritate și, într-adevăr, acestea sunt autoritare Dar în ceea ce privește chestiunea autenticității Tratatului de morală al lui Laosi, nu pot, spre cel mai mare regret al meu, să fiu de acord cu opinia profesorului După ce am făcut o scurtă privire de ansamblu asupra stării actuale a societății taoiste, i e adepți ai lui Laosi și apreciind Biblioteca "Runivers" ' e la aproximativ n și cu cu și sensul său, profesorul Vasiliev pronunță următoarea judecată: "un lucru pe care îl putem spune afirmativ despre opera lui Laozi (Tao-Teking) este că nu a putut fi scrisă în momentul căruia i se atribuie" (adică în al VI-lea î Hr , înainte de Confucius) Această carte,

conchide autorul "Religiile Orientului", "a fost scrisă atunci când ideile confucianismului au luat deja greutate" (adică nu mai devreme de secolul al II-lea î Hr) * *) Această idee a profesorului este dovedită de el din două puncte de vedere:) Întrucât filosofia lui Laosg este diametral opusă filozofiei morale a înțeleptului chinez Confucius, ea nu ar fi putut apărea mai devreme decât sistemul lui Confucius) În filosofia din Laos, se remarcă o reflectare a filosofiei budiste Acest lucru, potrivit venerabilului profesor, a fost posibil doar după transferul budismului în China, care a avut loc în secolul al II-lea î Hr Prin urmare, laoismul nu a putut apărea decât în secolul al II-lea Pe ce se bazează profesorul Vasiliev prima sa propunere? Confucius, născut în noiembrie î Hr și care a murit în aprilie , Da-> Acționând și propovăduindu-și învățăturile în principal în timpul domniei împăratului Kei-woo din dinastia Sioux ***), nu a primit curând o asemenea autoritate de care s-a bucurat mai târziu în continuarea celor de secole Ortodoxia învățăturilor lui Confucius a fost dovedită în cele din urmă de Meyusi, care a trăit în a doua jumătate a secolului al IV-lea î Hr Datorită lui, învățăturile lui Confucius au primit o autoritate de neclintit în Imperiul de Mijloc În consecință, învățăturile lui Confucius au primit semnificație canonică pentru poporul chinez cel puțin în secolul al treilea, dar nu mai devreme De aici, potrivit profesorului Vasiliev, rezultă că filosofia *) Prof Vasiliev "Religia Orientului: confucianismul, budismul și dao- sism" St Petersburg , p **} A domnit - către R Chr ***) - ani către R Chr Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI sophia din Laos, care se presupune că este o mișcare reacționară împotriva filozofiei morale confucianiste, ar putea apărea abia în secolul al II-lea î Hr Să vedem cât de corect este acest raționament al profesorului Vasiliev În primul rând, ar trebui să ne întrebăm: filozofia, creatorul căreia profesorul îl consideră pe Confucius, este într-adevăr exclusiv creația sa? Desigur că nu În conversațiile sale cu discipolii săi, Confucius spunea foarte des că învățăturile sale nu erau ale lui, ci doar o expunere a învățăturilor binecuvântaților regi Această afirmație a fost făcută de el nu pentru a da mai multă autoritate învățăturii sale, ci sincer, fără niciun motiv ulterior Prin urmare, ne dă tot dreptul să concluzionam că învățătura morală a lui Confucius nu este o creație complet nouă și independentă a minții sale, ci doar o dezvoltare a moralității care a existat înaintea lui Dacă deschidem cărțile lui Si-king, Seking și Iking, a căror origine datează, fără îndoială, din vremurile pre-confucianiste, i e Până în primii ani ai domniei dinastiei Sioux, vom vedea că în aceste cărți sunt toate acele idei pe care Confucius le-a predicat mai târziu ' Spunând aceasta, nu vreau să-l privez pe Confucius de meritul care i se atribuie El, fără îndoială, a făcut o mare faptă pentru țara sa, aflând exact care este învățătura morală a fericiților regi și afirmând cu autoritatea sa timp de multe secole idealurile de viață morală create de popor în cursul secolelor precedente Cu toate acestea, nu este mai puțin sigur că Morala filozofică, al cărei profesor îl recunoaște pe Confucius drept fondator, a existat deja în China înainte de acest moralist Dacă da, atunci este clar că "Tratatul de morală" al lui Laosi ar fi putut fi scris în opoziție cu morala tradițională și, în general, cu viziunea antică asupra lumii a Chinei, și nu în mod specific împotriva confucianismului Laosi credea că răul care slăbește Biblioteca "Runivers" treizeci e c o n p s cu π Imperiul de Mijloc stă în morala tradițională, în așa-zisa învățătură a regilor binecuvântați Prin urmare, dorind să ofere poporului o doctrină morală complet firească,

capabilă să elimine presupusul rău al moralității care predomina atunci în rândul oamenilor, el și-a creat propriul său sistem filozofic extrem de inteligent și original Dacă filosofia din Laos ar fi apărut ca un protest împotriva învățăturilor morale ale lui Confucius, atunci autorul Tratatului de morală ar fi spus cel puțin un cuvânt despre învățătura împotriva căreia și-a scris tratatul; între timp, nu face nicio aluzie la asta În "Tratat de morală" nu există nici măcar o singură expresie care să se refere măcar indirect la Confucius Filosoful nostru își expune doctrina calm și dogmatic: nu are absolut niciun ton polemic Acest lucru ne dă motive să presupunem că Laosi și-a scris faimosul tratat doar pentru a lăsa în urmă o expunere a ideilor sale Citeți vreo dată istorică care să vă susțină ipoteza, venerabil profesor? La această întrebare trebuie să se răspundă negativ Profesorul Vasiliev, oferindu-și părerea, nu ne spune pe ce se bazează Nu numai că nu se referă la date istorice, dar din anumite motive este neîncrezător în cuvintele celebrului istoric chinez Sy-matsyan *), adică la singura poveste de încredere despre Laos Este adevărat că Simatian ne vorbește foarte puțin despre viața acestui gânditor, dar cu toate acestea el ne oferă câteva informații de încredere despre el Celebrul istoric chinez a trăit în a doua jumătate a secolului al II-lea și în prima jumătate a secolului I î Hr Fiind Taishi, i e șeful comisiei pentru compilarea istoriei antice a Chinei, Simatsyan, din ordinul de atunci *) În Japonia acest nume se pronunță Shimasen, dar scriu ca prof Vasiliev Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI Regele Imperiului de Mijloc, în anul î Hr , și-a publicat excelenta lucrare: "Narațiune istorică" - "Ci-Ki", constând din de cărți Istoricul, deținând un talent literar remarcabil și un tact rar, în alcătuirea istoriei sale, a folosit tot felul de documente păstrate în arhivele și librăriile imperiale Atunci când prezintă Fapte istorice, el, ca un adevărat istoric, acționează extrem de atent: tratează fiecare Fapt al istoriei în mod critic; prin urmare nu permite nimic legendar atunci când există știri mai mult sau mai puțin înainte stovѣrnya *) Trăind aproape de epoca activităților lui Laos și Confucius, Simatsian putea culege știri destul de sigure despre ele El scrie în "narațiunea sa istorică", printre altele, că Confucius avea o întâlnire cu Laosi Nu există niciun motiv pentru a nega autenticitatea acestui mesaj istoric În cea de-a -a carte a Narațiunii istorice, Simatsian prezintă, printre altele, biografia a trei gânditori chinezi: Laosi, Sosi și Kanpisi El îi consideră pe ultimii doi adepți ai primului, dar nu spune dacă au fost discipoli direcți ai lui Laosi sau nu Judecând după aceasta, trebuie concluzionat că ei nu erau deloc contemporani cu Laosi: se pare că filozoful nostru a trăit cu mulți ani mai devreme decât Sosi și Kanpisi Dar când au trăit și au acționat filozofii Sosi și Kanpisi? Potrivit istoricilor chinezi, ambii au trăit în ultimul deceniu al domniei dinastiei Sioux, care a căzut în cele din urmă în î Hr De aici rezultă că anii de activitate ai acestor doi filosofi aparțin începutului secolului al III-lea și sfârșitului secolului al IV-lea De aici, la rândul nostru, concluzionăm; că Laosi a trăit și a acționat fără îndoială mai devreme de secolul al IV-lea Si daca da, *) "Narațiune istorică" de Simatsyan este disponibilă în Biblie Rumyantseva, muzeu sub Balena otd ediția Biblioteca "Runivers" e la aproximativ n p s cu şi atunci data cronologică indicată de profesorul Vasiliev despre apariția operei Laos este lipsită de orice bază; Tratatul de morală a apărut cu cel puţin trei-patru secole mai devreme decât sugerează venerabilul sinolog Acum să ne întoarcem la mărturia filozofului Kanpisi despre Laosi Deși influența lui Laosi asupra

sistemului Sbei este foarte clară, acesta din urmă nu vorbește despre asta în numeroasele sale scrieri Dimpotrivă, Kanpisi scrie multe despre filosofia din Laos Într-una dintre cele mai bune lucrări ale sale, el face o expunere excelentă a vederilor filosofice Laos Aceasta ne oferă o bază solidă pentru a afirma că deja în secolul al IV-lea î Hr lucrarea filozofului nostru "Un tratat de morală" a fost destul de răspândită Adevărat, în scrierile lui Kanpisi nu există nicio indicație despre când Laosi a trăit și a acționat, dar totuși el vorbește despre el ca despre un om care a trăit cu mulți ani mai devreme decât el Nu există nicio îndoială că în momentul în care Kanpisi a expus sistemul Laosi, creatorul său era mort de mult Relatarea lui Simatian despre Laos spune că FILOZOFUL nostru și-a expus FILOZOFIA în de cuvinte, la cererea unui oficial de frontieră occidentală Profesorul Vasiliev este foarte neîncrezător în această veste După calculul meu, toate cuvintele incluse în această lucrare celebră sunt Astfel, referința menționată are o anumită valoare, iar pentru că nu este în întregime exactă, nu există niciun motiv să nege autenticitatea narațiunii A doua bază a ipotezei profesorului Vasiliev este că în învățăturile filozofilor noștri există o reflectare a filozofiei budiste etc Acest argument pare, de asemenea, a fi destul de arbitrar În primul rând, trebuie menționat că pesimismul este caracteristic Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI - sufletul uman în general, și locuitorii Orientului în special; prin urmare, nu ar trebui să fim surprinși că îl găsim în sistemul Laosi Natura bogată a Chinei nu a fost protejată de nenorocirile accidentale care ar putea strica bunăstarea oamenilor; excesul de apă a devastat adesea spații vaste; invazia triburilor sălbatice nu a putut fi întotdeauna prevenită; discordia politică internă a distrus uneori tot ce dobândise poporul Toate aceste necazuri au contribuit la formarea unei viziuni pesimiste asupra vieții Dacă luăm pesimismul laosian și îl comparăm cu pesimismul budist, găsim o diferență de nesters între ele Budismul propovăduiește încetarea absolută a oricărui fel de procese mentale care constituie avantajul unei ființe raționale, adică predică "nirvana" Nu găsim nimic de acest fel în Laos Budismul susţine că în însăşi existenţa omului stă un rău moral; Laosi nu a permis acest lucru Adevărat, într-unul dintre aforisme filozoful nostru vorbește despre o perioadă "în care toți (oamenii) devin inactivi" *) iar în altele se duc la gândul că "pentru a fi sfânt trebuie să observăm inactivitatea **)", dar aceasta încă nu este nirvana budistă "Inactivitatea" Laosului trebuie înțeleasă într-un sens special El vrea să spună că "nu trebuie să strice starea naturală a omului printr-un raționament excesiv" Necesitatea de a înțelege "inacțiunea" lui Laosi în acest sens este confirmată de Tratatul de morală Filosoful nostru predică cu sârguință oamenilor îmbunătățirea de sine ***), ceea ce este imposibil de realizat cu inactivitate completă Activitatea conform Tao (adică conform doctrinei adevăratei morale) este fără *) Tratat de morală, III **) Ibid ***) "Tr despre moralitate", XXXIII și multe altele alții Întrebări de filosofie, carte i Biblioteca "Runivers" e la aproximativ n și cu cu π predică verbală despre Tao "Când un om sfânt guvernează țara, altfel inima lui este goală, dar trupul său este plin; el îşi slăbeşte dorinţele, w prin aceasta întăreşte osul "*) Această zicală înseamnă că trebuie să încercăm să nu filosofăm în zadar, ceea ce nu aduce niciodată niciun beneficiu, ci să acționăm direct, așa cum o persoană bine hrănită este capabilă să muncească mai mult decât una înfometată Astfel, Laosi nu predică nirvana, ci, dimpotrivă, pledează pentru activitate fără sofisticare leneră Din aceasta, este clar că există o mare diferență

între pesimismul budist și cel laos Teoria profesorului Vasiliev despre dependența învățăturilor din Laos de filosofia budistă, după cum se dovedește, nu are o bază reală Este imposibil să nu amintim limbajul Tratatului de morală, ca una dintre mărturiile vechimii și autenticității sale Se distinge prin concizie neobișnuită, putere de exprimare, figurativitate, fragmentare și, foarte adesea, o anumită întuneric a expresiei Recepţia scripturii laosiene este foarte originală: a existat doar în cea mai profundă antichitate În această privință, dintre toți filozofii, singurul Confucius poate fi pus la egalitate cu Laosi, Mensi, Kanpisi, Sosi și alți scriitori care au trăit în secolele IV și III BC Khr , ei scriu cu totul altfel decât filozoful nostru Desigur, nu prezint această considerație ca fiind cel mai sigur semn al antichității și autenticității "Taoteking-ului", dar cu toate acestea poate servi ca o confirmare a gândirii mele II Întrebarea personalității Laosului este una dintre cele mai dificile din istoria filozofiei chineze Vestea despre filozoful nostru, transmisă de Simatsyan, este atât de săracă și nu *) Ibid , ni Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI Ze -semnificativ că nu există nicio modalitate de a alcătui o biografie completă a gânditorului din ele Adevărat, pe lângă știrile lui Simatsyan, există o serie întreagă de povești apocrife despre Laos în literatura chineză, dar există puțină autenticitate în ele Prin urmare, la compilarea unei biografii a Laosului, este nevoie de mare grijă În ceea ce privește anul nașterii filosofului nostru, nu există date sigure Cunoscutul sinolog Stani-slas Julien crede că Laosi s-a născut în anul î Hr Chr *) Această dată cronologică, așa cum susține Julien însuși, este preluată de la autori apocrifi, dar merită totuși atenție Dacă credem vestea transmisă de istoricul Simatian că Confucius a avut întâlniri cu Laos, atunci putem presupune că anii activității înfloritoare a Filosofului nostru aparțin începutului activității politico-filosofice a lui Confucius Din aceasta putem concluziona cu probabilitate că Laosi s-a născut aproximativ la începutul anilor Boo-tyh î Hr Părinții Filosofului locuiau în satul Kyoku-Zin, județul Lei, provincia Ku, care se afla în regatul Cò (lângă Beijingul actual) **) Care a fost profesia lor, nu s-a păstrat nicio veste despre aceasta În orice caz, locul în care s-a născut Laosi nu mai există de mult ***) Numele "Laosi" înseamnă "filosoful bătrân" Acesta nu este numele lui propriu; așa l-au numit chinezii antici și moderni și continuă să-l numească, dorind prin aceasta să-și exprime respectul pentru el ca gânditor Numele lui era "Li", numele lui "Zi", pseudonimul "Hakuyan" ****), iar după moartea sa i s-a dat porecla "Sen" (cu urechi lungi) Comentator la "Narațiunea istorică" Simatsyani *) Stanislas Julien "Lao-Tzeu Tao-te-king" Paris , p XIX **) Simatsyan "Istor poveste ", de cărți ***) Ibid Notă: în "schițele geografice este scris că acest sat (Kyoku-Zin) a fost distrus în timpul luptei feudalilor ("perioada feudalilor militanti") și acum nu există" ****) Purtarea unui pseudonim este obiceiul savanților chinezi Biblioteca "Runivers" e la aproximativ n și cu cu și spune că Laosi a purtat numele de familie "Li" de la mama sa și și-a împrumutat pseudonimul de la numele tatălui său Nicio informație nu a ajuns la noi despre ce fel de educație a primit Laosi Dar, judecând după faptul că mai târziu filosoful nostru a desfășurat un serviciu public important, la care accesul era deschis doar celor care au promovat examenele speciale de stat, trebuie să ne gândim că Laosi a primit în tinerețe un bun, finit în sensul vremii, educaţie Într-o notă din istoria lui Simatsian, sunt citate cuvintele lui Apocrypha: "Laosi era (un bărbat) înalt; Tenul lui era galben, sprâncene frumoase, urechi lungi, frunte lată, dinți rari

și urâți, o gură patruunghiulară cu buze groase și urâte Modul de viață din Laos, conform legendei, a fost foarte ciudat Fără îndoială că a îndeplinit, sau cel puțin a încercat să împlinească, tot ceea ce i se părea adevărul, adevărul Se pare că era o persoană simplă, nepretențioasă, modestă și, ca să spunem așa, sărac cu spiritul Care a fost securitatea lui materială, despre asta există o veste foarte sigură Въ XX cap "Taotekinga", scrie el: "mulți oameni sunt bogați, dar nu am nimic, de parcă aș fi pierdut totul" Acest lucru ne dă motive să concluzionăm că Laosi nu era bogat; dar dacă luăm în considerare ce post a deținut în timpul activității sale de stat, atunci nu se poate presupune că a fost complet nesigur Totuși, există motive să credem că a împărțit săracilor tot ce avea, făcând-o în secret de la toată lumea "Eu dau de pomană", spune YIIIgl Taotekinga - în mare frică "**) A învățat să nu filosofeze, ci să acționeze ***), să nu viseze, ci să muncească ****) predare verbală *) "Est naraţiune " de tone **) Vezi Taoteking, cap LXVI și alții ***) Ibid , XIX și XX ****) Ibid , II și IIL Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI invalidă și lipsită de importanță, iar adevărata doctrină, în opinia sa, ar trebui să fie realizată în practică, i e este necesar să se dovedească adevărul doctrinei prin fapte Acest lucru ne dă motive să credem că, în timpul activității sale oficiale, filozoful nostru nu și-a predicat atât doctrina, ci a încercat să o pună în practică Cu toate acestea, există motive să credem că învățăturile lui Laosi au primit faimă puternică în timpul vieții sale: "pe tot pământul (adică, în China), scrie el, oamenii spun că Tao-ul meu este mare" (LXVII) Nu există nicio îndoială că Laosi a început foarte devreme să simtă o înclinație spre o viață ascetică Era foarte rezonabil; tot felul de izbucniri de sentimente şi extaze îi erau străine Nu era loc pentru pasiune în viața lui publică și privată Starea de spirit ascetică și modul de viață nu l-au împiedicat însă să ducă o viață de familie, deși nu avem informații exacte despre asta "Narațiunea istorică" a lui Simatsian conține, totuși, câteva informații curioase referitoare la soarta urmașilor lui Laosi Fiul filosofului nostru "CÓ" a fost fiul timpului său în sensul deplin al cuvântului: a ales o carieră militară, față de care tatăl său ■ avea o atitudine negativă *) În general, "Cò" nu a simpatizat cu învățăturile tatălui său Laosi, potrivit lui Simatsian, era șeful depozitului de cărți imperiale (sau arhivei statului) Cât timp a deținut această funcție nu știm Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că acest serviciu către Laos a avut o influență enormă asupra dezvoltării gândirii sale filozofice, deoarece i-a oferit acces liber la depozitul de tot felul de cunoștințe Societatea chineză contemporană, printre care a crescut, nu a rămas fără influență asupra minții sale Și el, ca și Confucius mai târziu, a vrut Tao-te-King, XXXI Biblioteca "Runivers" e la aproximativ n și cu cu și salvează-ți semenii de trib de nesfârșite conflicte politice Acest efort s-a reflectat foarte clar și caracteristic în întregul sistem al filozofiei sale \ În ce relație era Laosi cu gânditorii timpului său, informații detaliate despre aceasta nu au fost păstrate Istoricul Simatian ne dă o veste foarte interesantă despre întâlnirea a doi mari filozofi ai Imperiului de Mijloc: Laos și Confucius Voi încerca să transmit literal ceea ce scrie TÒ istoricul Chinei "Când Confucius a fost la Siu", scrie Simatian, "a vizitat Laosi pentru a-și auzi părerea despre ritualuri " "Fii atent la faptul", i-a spus Laosi lui Confucius, "că oamenii care i-au învățat pe oameni au murit, iar oasele lor s-au degradat de mult, dar cuvintele lor încă există Când împrejurările îl favorizează pe înțelept, el va călări în care; când nu, va merge, purtând o greutate

pe cap, ținându-și mâinile pe marginea acesteia **) "Am auzit că un comerciant cu experiență își ascunde marfa, de parcă n-ar avea nimic În același mod, atunci când un înțelept are o moralitate ridicată, aspectul său nu ar trebui să exprime acest lucru Aruncă-ți mândria, alături de tot felul de patimi; lasa-ti dragostea de frumos, impreuna cu inclinatia catre senzualitate, pentru ca nu-ti sunt de nici un folos "Iată ce Îți spun și nu mai spun nimic" ***) "Departe de filozofii noștri, Confucius le-a spus discipolilor săi: Știu că păsările pot zbura, peștii pot înota în apă și animalele pot alerga De asemenea *) Acest lucru va fi discutat în detaliu mai jos *^**) Aceasta înseamnă că atunci când un înțelept servește un rege inteligent, atunci ideile lui vor fi realizate; de aceea va triumfa și va fi onorat Dar când slujește unui rege miop, el va rămâne fără atenție, persecutat și asuprit, ca un zilier care poartă o povară pe cap ***) "Istorie, narațiune > de cărți Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI Știu că alergarea poate fi oprită cu plase, plutirea cu plase și zborul cu capcane Dar în ceea ce privește dragonul, nu știu nimic El călărește pe nori și se ridică la cer "L-am văzut pe Laosi astăzi Nu este un dragon? *) Profesorul Vasiliev este sceptic cu privire la această veste a lui Simatsyani; este gata să-l socotească printre legendele despre Laos, dar, după cum am văzut, fără motiv suficient **) Posibilitatea unei întâlniri între cei doi filozofi ai Chinei este, de fapt, destul de probabilă Confucius, ca persoană curios, a căutat adevărul mult timp Prin urmare, ar putea apela la filozoful nostru, cel mai cunoscut om de știință al vremii, pentru a-și lămuri singur care era esența riturilor, cărora chinezii acordau o mare importanță Ajuns în capitala a ceea ce era atunci China, Confucius și-ar fi dorit în mod natural să viziteze o celebritate locală Mai mult, dacă ne întoarcem la conținutul conversației a doi mari filosofi pe care am transmis-o, va trebui să recunoaștem că fiecare a exprimat în el latura caracteristică și esențială a filozofiei sale Laosi, ca predicator al teoriei umilinței, îl invită pe Confucius să renunțe la mândrie și entuziasm pentru lucrurile din această lume; Confucius, care a acordat o mare importanță oricărui lucru concret, îl întreabă pe Laosi despre rituri și se minunează de învățătura sublimă și chibzuită a interlocutorului său Laosi era foarte nemulțumit de afacerile sociale și politice contemporane Această nemulțumire a fost atât de puternică încât, după ce și-a părăsit serviciul public, s-a retras în izolare Dorind să trăiască în afara acelei țări, a cărei dezordine și declin moral l-au revoltat, a vrut să treacă peste granița de vest în țările barbarilor Dar apoi i s-a întâmplat ceva neașteptat Văzând că acest soț celebru se mută *) Acolo **) Vezi Religiile Orientului, pp - Biblioteca "Runivers" e la aproximativ n și cu și și și din imperiu, șeful grănicerului, "In-ki", i-a spus: "Filozof! te gândești să te ascunzi? Dacă da, atunci vă cer să expuneți mai întâi învățătura voastră pentru instruirea noastră Și acum, Laosi, satisfăcând cererea unui oficial curios, ar fi scris celebrul "tratat de moralitate" - "Tao-te-king" Dar aici se pune întrebarea: și-a scris Laosi cartea dintr-o dată sau în momente diferite? Răspunsul, cred, se află în Tao Te King însuși O cunoaștere mai detaliată a lucrării arată că fiecare dintre aforismele sale este complet independent și nu are nicio legătură externă cu ceilalți Acest lucru dă dreptul de a concluziona că Tao-te-king a fost scris în momente diferite, în diferite ocazii Prin urmare, manuscrisul lui Tao-te-king dat de filozoful nostru oficialului de frontieră a fost probabil o colecție a aforismelor sale Cum a trăit Laosi după ce sa retras în izolare, nu se știe absolut nimic despre asta "Unii oameni

cred", scrie istoricul Simatian, "că Laosi a trăit până la de ani, alții până la de ani, datorită vieții sale sfinte, în acord cu Tao" **) Dacă acest raport este exagerat, este totuși probabil că, ducând o viață de deplină reținere și moderație, filozoful nostru s-a bucurat de sănătate și a trăit până la o bătrânețe copt ,X Consider că nu este de prisos să spun acum câteva cuvinte despre soarta care s-a abătut pe învățăturile lui Laosi Această doctrină, care în unele privințe constituie un contrast diametral cu viziunea tradițională asupra lumii a Imperiului de Mijloc, se pare că nu și-a găsit mulți adepți; cu toate acestea, în fiecare secol a găsit interpreți care, dorind să dezvolte în continuare concepțiile filozofice ale marelui lor profesor și să finalizeze opera gândirii sale, au deteriorat parțial ♦) "Istoric narațiune ", } KN **) Acolo Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI ■el Sosi și Zun-si, dezvoltând concepția teoretică și morală a lui Laosi, au introdus în sistemul său multe elemente străine acestuia; iar Kanpisi, dezvoltând viziunile politice și sociale ale Laosului, le-a adus la ultima extremă Astfel, sistemul Filosofului nostru, deja la scurt timp după moartea sa, a fost supus unei distorsiuni destul de serioase, deși a păstrat numele de laoism Dar problema nu s-a oprit aici: cu cât trecea mai mult timp, cu atât învățătura din Laos era mai distorsionată Laoismul a suferit mai ales din cauza budismului Budismul a fost adus în China în secolul al II-lea î Hr • Cu o viteză neobișnuită, răspândindu-se printre oameni, a atras atenția taoiștilor Taoiștii, care asimilaseră doar ideea ascetică a profesorului lor și nu înțelegeau esența sistemului său filozofic, i-au salutat pe budiști cu mare bucurie: au văzut în budism o dezvoltare ulterioară a ideii lor ascetice Aici, din aceste vremuri începe trista istorie a laoismului Viziunea originală asupra lumii a marelui Laos a început să fie uitată printre adepții săi; structura externă și structura internă a societății taoiste s-au schimbat în cele din urmă: au inclus multe elemente budiste Pe lângă budism, societatea taoistă a fost influențată de diverse credințe populare Într-o formă atât de tristă, societatea taoistă există până astăzi în China și Japonia Profesorul Vasiliev are dreptate când, caracterizând starea actuală a societății menționate, spune că sunt adepți ai Laosului doar în nume, și nu în esență "Taoismul", scrie el, "este cea mai eterogenă compoziție dintre tot felul de credințe și practici care nu au nimic în comun unele cu altele Toate au în comun doar un nume și pe care toți îl recunosc ca profesorul lor Laosi "*) *) "Religiile Orientului", pagini Biblioteca "Runivers" e la aproximativ n și cu cu și III Cu o cunoaștere mai mult sau mai puțin amănunțită cu sistemul filosofic din Laos, se pune întrebarea: unde să caute sursele viziunii sale filozofice asupra lumii? Nu este ușor să răspunzi la această întrebare Ar trebui să le cauți, după părerea noastră:) în mentalitatea individuală a Laosului;) în condiţiile istorice ale existenţei Chinei contemporane I Dacă ne îndreptăm atenţia asupra cursului dezvoltării gândirii în Tratatul de morală, nu putem să nu observăm că filosofia laosului poate fi caracterizată drept speculaţie contemplativă Sensul spiritual și legea interioară a ființei sunt cele mai preocupate de Laos Fiecare fapt din lumea spirituală, morală și fizică care s-a petrecut în jurul său a provocat o activitate intensificată a minții sale: a vrut să pătrundă în esența și sensul interior al fiecărui fenomen Tot ce se întâmpla în jurul lui i se părea doar trecător; la baza cursului trecător al lucrurilor stă ceva esenţial şi durabil Iar într-unul dintre aforisme, Laosi afirmă că "frumos este doar urât; bine - numai rău" *) Aceasta înseamnă că ceea ce este frumos pentru ochi nu este cu

adevărat frumos; bine, în sensul său obișnuit, nu este cu adevărat bun Cu adevărat frumos nu putem vedea decât cu ochii rațiunii; la fel, ceea ce este cu adevărat bun nu se dezvăluie decât spiritului nostru Această trăsătură a filozofiei laosului, care amintește de greci din învățăturile lui Heraclit, eleieni și Platon, este cea mai esențială: apare foarte clar în fiecare gând al lui Filosoful nostru a căutat esența tuturor și s-a adâncit în lumea lui interioară Tot ce este material și concret i se părea doar o latură aparentă a ființei: deja una *) II Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LAOSI - faptul că există schimbare în lume dovedește clar existența unei ființe neschimbate, permanente și îmbrățișătoare Această ființă neschimbătoare, permanentă și care cuprinde toată ființa, după Laos, este Tao Conceptul de "Tao" este punctul de plecare al întregului sistem din Laos și fundamentul viziunii sale asupra lumii; pe acest concept filozoful nostru a construit întregul edificiu al metafizicii sale Un sistem foarte complex, dar adus într-o unitate strictă, sistemul de filozofie al lui Hakuyang-Laosi nu a putut fi elaborat decât prin speculații contemplative profunde După ce a examinat esența cunoștințelor noastre, filozoful nostru a spus: "Fără cunoaștere", pentru că "nu știu nimic" *) Această zicală a lui Laosi îi caracterizează foarte bine filosofia Deși nu știa despre existența inscripției delfice: "cunoaște-te pe tine însuți", dar prin propria sa muncă mentală, a ajuns la concluzia de mai sus Formula socratică, "Știu că nu știu nimic", este în esență aceeași, dar Laosi a spus-o cu un secol întreg înaintea lui Socrate ' Miercuri, i e condiţii istorice de timp, influenţe fiecare persoană într-un mod esenţial Și într-adevăr, citind istoria Imperiului de Mijloc în perioada activității filosofului nostru în paralel cu "Tratatul de morală" al său, nu putem să nu fii surprins de cât de caracteristic au influențat condițiile istorice din Laos, față de care era atât de indignat viziunea filozofică asupra lumii a Laosului În această privință, Laosul este și mai caracteristic lui Confucius**) *) "Un tratat de morală" LXX **) Laosi punea întotdeauna întrebări fără rost; iar Confucius, indirect și indirect Aceasta se explică prin faptul că primul era o persoană simplă, directă și sinceră, iar cel din urmă, aparent, mândru, rafinat și exigentă Citind scrierile lui Confucius, nu se poate să nu observăm indignarea sa față de societatea vremii sale, care nu a acceptat imediat învățăturile sale ' Biblioteca "Runivers" d la aproximativ n și cu aproximativ și S-a născut într-o perioadă în care dinastia Sioux care domnea în China trecea prin ultima perioadă a existenței sale și întregul Imperiu de Mijloc era împărțit în șapte Regate Feudale Această epocă din istoria Imperiului de Mijloc este cunoscută sub numele de "epocă a războaielor" Necazurile și războaiele, printre care Laosi și-a petrecut tinerețea, i-au afectat mintea proaspătă și puternică; întreg tabloul trist al vieţii publice şi private de atunci îi revolta sentimentul moral Nu există nicio îndoială că Laosi a dorit să-și scoată patria dintr-o situație atât de dificilă Și această dorință l-a determinat să investigheze cauzele nenorocirilor țării Unde l-a condus pe filosoful nostru? El a descoperit că cauza tuturor necazurilor constă în sofisticarea excesivă a oamenilor, în lipsa lor de smerenie și filantropie și în dorința lor irezistibilă de bogăție, putere și onoruri De aceea, el învață în primul rând despre renunțarea la orice fel de filosofare, de la avere, putere și onoruri; el predică umanitatea și smerenia în Tao Când oamenii încetează să mai gândească, a gândit filozoful nostru, ei vor prospera; când bogăția își pierde sensul, nu vor mai exista hoți; când onorurile își pierd orice semnificație, oamenii vor înceta să se urască unii pe alții; când

puterea va fi distrusă, nu vor fi certuri între oameni Această învățătură a lui Laosi derivă din conceptul de Tao Tao este așadar mai înalt decât toate ființele și stăpânul tuturor ființelor, pentru că el stă sub ele "Motivul pentru care marea este regele multor râuri și pâraie este, scrie filozoful nostru, "că este mai jos decât acesta din urmă" ') Acesta (adică Tao) este binecuvântat pentru că nu gândește, nu se străduiește pentru bogăție, onoruri și putere Tao nu gândește, potrivit lui Laosi, și prin urmare mintea este mai inteligentă decât toate) LXVI Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE Llosi nyh; nu caută bogăția și, prin urmare, mai bogat decât toți cei bogați; nu caută onoruri și, prin urmare, întregul univers este plin de gloria lui; nu caută putere și, prin urmare, este regele tuturor regilor Aceste puncte ale învățăturilor din Laos sunt diametral opuse stării morale a societății de atunci Astfel, sistemul din Laos are o strânsă legătură cu starea morală contemporană a Imperiului de Mijloc Să trecem acum la o expunere mai detaliată a sistemului de filozofie din Laos D Nonissi (Va urma) Biblioteca "Runivers" Descompunerea slavofilismului *) , Danilevski, Leontiev, Vl Solovyov Mm gg , În urmă cu un an, de la această catedră, un alt lector, mai experimentat decât mine, a lămurit condițiile în care s-a ivit la noi un trend, care a primit denumirea inexactă de slavofilism **) Ascultătorii săi au avut ocazia să se familiarizeze în mod clar cu cât de mult era temporar și accidental în acea teorie a romantismului european, care a stat la baza concepțiilor slavofile rusești Schimbarea accidentală și cea temporală dispar odată cu trecerea timpului; în același timp, este distrus și acel caracter ciudat, ceea ce dă o anumită direcție dreptul la porecla istorică stabilită în spatele lui Slavofilismul a încetat să mai existe în acest sens de îndată ce vechiul său fundament metafizic a fost distrus Odinioară, în urmă cu jumătate de secol, două tendințe aflate în luptă și-au bazat teoriile despre rolul poporului rus pe schemele filozofice ale lui Schelling și Hegel: una dintre ele - slavofilismul - și-a construit propriile concepte despre proprietățile originale ale poporului rus pe aceste scheme și au explicat trecutul rusesc cu ajutorul lor; altele - vest *) Prelegere publică susținută la ianuarie în sala de spectacole a Muzeului de Istorie Vezi mai jos nota lui Vl Solovyov **) P G Vinogradov, I V Kirevskiy și începutul slavofilismului Vezi Questions of Philosophy and Psychology of (Cartea II-I) Biblioteca "Runivers" DESFĂŞURAREA SLAVOFILISMULUI nichestvo - a încercat să deducă din aceleași scheme legile dezvoltării istorice comune tuturor popoarelor și să construiască pe ele idealurile viitorului rus Dar oasele gânditorilor germani și ale adepților lor ruși s-au degradat de mult în mormintele lor; tendințele mai moderne, mai proaspete în temeiurile lor teoretice, au reușit de mult să înlocuiască slavofilismul și occidentalismul Respingând baza metafizică a teoriilor vechii generații, aceste noi tendințe au căutat să-și fundamenteze opiniile și idealurile în viața reală: astfel a apărut populismul, pentru a înlocui slavofilismul, iar liberalismul, pentru a înlocui occidentalismul S-ar părea că cartea istoriei a fost închisă peste vechiul slavofilism și occidentalism și nu ar avea rost să tulburăm morții, făcând din istoria morții lor subiect de discuție publică În realitate însă, dezintegrarea slavofilismului nu este nicidecum un proces care s-a încheiat cu mult timp în urmă Dimpotrivă, continuă - și, după cum înclin să cred, se termină - în fața ochilor noștri Circumstanțele excepționale din ultimul deceniu, însăși împrejurările care au dat naștere la atâtea "cuvinte noi" care, la o examinare mai atentă, s-au dovedit a fi vechi, care au dat un scurt succes teoriilor

moralității personale și autoperfecționării personale - aceleaşi împrejurări au prelungit viaţa de apoi a slavofililor până până la vremea noastră Asemenea eroului legendar al epopeei spaniole, mortul a fost scos din mormânt de către adepții săi, legat cu frânghii de vechiul său podium, iar slujitorii săi fideli au contat numai pe fața lui moartă pentru a produce acțiunea obișnuită asupra dușmanilor Dar a existat o complicație neprevăzută Galvanând cadavrul, diverși adepți ai slavofilismului așteptau de la el foarte servicii diverse și chiar direct opuse pentru afacerea lor Epigonii slavofilismului s-au împărțit brusc în două partide ostile, care diferă complet în opiniile lor despre ceea ce era mort în el și ce era viu P MILYUKOV La baza vechiului slavofilism stau două idei indisolubil legate: ideea de naționalitate și ideea destinului său istoric mondial Printre adepții școlii aceste idei au fost împărțite Ideea de naționalitate a devenit proprietatea exclusivă a grupului protector, ca să spunem așa, de dreapta al slavofilismului Ideea rolului istoric mondial al naționalității ruse a fost reînviată în fața ochilor noștri de un alt grup, care ar putea fi numit slavofilism de stânga; legătura ei cu slavofilismul este neîndoielnică, deși ea însăși refuză uneori să se claseze printre adepții acestei doctrine Apariția ultimei Fracțiuni a provocat, așa cum era de așteptat, o respingere ascuțită și o critică din partea legitimiștilor slavofilismului; dar din partea ei, ea nu le-a rămas datoare Telespectatorii din afara, care urmăreau această critică reciprocă a două tendințe înrudite, dar neștiindu-se, trebuiau uneori să experimenteze aceeași impresie pe care autorul cărții Trecut și gânduri a scos-o cândva din disputele vechilor slavofili și pe care el, cu inteligența lui obișnuită, întărită prin compararea acestor dispute cu o dispută despre de unde vin vrăjitoarele: din Novgorod sau din Kiev Pentru persoanele care aveau motive să se îndoiască de însăși existența vrăjitoarelor, disputa cu privire la originea lor a fost, desigur, de puțină valoare instructivă Oare toate aceste dispute dintre cele două facțiuni ale slavofilismului, dispute ale căror ecouri le întâlnim și acum în ultimele numere de ziare și în ultimele cărți de reviste, nu reprezintă într-adevăr mai mult interes decât problema originii vrăjitoarelor? Dezvoltarea postumă a doctrinelor slavofile este îmbunătățirea lor ulterioară sau dizolvarea lor definitivă? Într-un fel sau altul, în orice caz, nu putem nega că controversa ambelor direcții se pătrunde într-un flux foarte vizibil în mediul curentelor gândirii sociale moderne Izolați acest jet de ceilalți și indicați-i că este potrivit DESFĂŞURAREA SLAVOFILISMULUI Un loc comun devine, chiar acum, în momentul de față, departe de a fi de prisos De aceea mi s-a părut de cuviință să ofer rio cu această ocazie câteva referințe richeskih Permiteți-mi să încep aceste referințe cu o amintire a ceea ce, în termeni generali, a fost conținutul ideologic al vechiului slavofilism La baza acestei doctrine stă, după cum se știe, ideea hegeliană că istoria lumii este dezvoltarea și descoperirea treptată a spiritului lumii Naționalitățile separate întruchipează în sine etape separate în dezvoltarea acestui spirit: fiecare popor ulterior, care apare pe scena istoriei lumii, reprezintă ideea istorică mondială a tuturor într-o expresie mai deplină și mai perfectă În această serie de popoare, chemate să fie purtătorii de cuvânt ai ideii mondiale, Rusia și slavii au rolul de ultima și cea mai completă manifestare a spiritului mondial, în raport cu la care rolul tuturor popoarelor precedente^ este doar pregătitor Omenirea occidentală a dezvoltat doar o latură a spiritului raționament, logic Dimpotrivă, Rusia este chemată la dezvoltarea armonioasă a tuturor aspectelor

vieții spirituale și, mai ales, la descoperirea celeilalte părți a spiritului, în comparație cu Europa, la dezvoltarea sentimentului spre deosebire de raționalitate Predominanța acestei laturi a dezvoltării spirituale s-a exprimat în viața spirituală a poporului rus ca formă ortodoxă de creștinism, / în viața materială ca principiu comunal Spre deosebire de începutul mistic al Ortodoxiei, religiile din Occident se bazează pe raționalitate, catolicism, precum și pe protestantism Spre deosebire de comunitatea slavă dragoste-fraternă, lumea occidentală stă pe lupta intereselor, pe drepturile individului, într-un cuvânt, pe dezvoltarea principiului juridic lo rusă, nr ,) Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ nici un singur susținător al legitimității unei tendințe în artă nu ar dori să afirme Mi-am amintit de această dispută de lungă durată după ce am citit articolul lui P D Boborykin, în care s-a încercat tocmai fundamentarea psihologică a sarcinilor creativității artistice Nu voi vorbi despre partea istorico-critică a eseului domnului Bobora-/kin, remarcând în el doar incompletitudinea și inexactitatea judecăților / venerabilului autor despre ideile estetice ale lui N G Chernyshev-/skago A trebuit deja să subliniez de câteva ori în presă că autorul cărții The Aesthetic Relations of Art to Reality nu era atât de unilateral și de îngust la minte precum susține domnul Boborykin Este posibil să spunem că ficțiunea noastră a fost afectată negativ de influența criticului, care a scris următoarele despre Pușkin în : semnificația esențială a operelor sale este "faptul că sunt frumoase sau, așa cum le place să spună acum, artistic"? Nu sunt pe deplin de acord cu domnul Boborykin în evaluarea disertației lui Cernîșevski; dar venerabilul autor Vasily Terkin a greșit în special prin faptul că a construit caracterizarea unui scriitor atât de important ca Cernîșevski pe una dintre operele sale *) Mă întorc la părerile domnului Boborykin însuși "Creativitatea artistică", citim în articolul Frumusețe, viață, creativitate, "nu este arbitrară și apare din ce în ce mai des sub pragul conștiinței, urmând termenul binecunoscut al lui Fechner" Din ce în ce mai mult, aceasta este o chestiune de statistică; Prin urmare, creativitatea poate avea loc și în mod conștient În artă, creativitatea "ar trebui să creeze produse care ar putea satisface direct simțul frumuseții" Este posibil ca Richard al II-lea, Falstaff, Cicikov, eroii inspectorului general etc , să satisfacă direct acest sentiment de frumusețe? "Creativitatea artistică este o forță independentă de voința noastră și, prin urmare, nu poate fi rezultatul abilităților conștient active ale individului " Această teză a domnului Boborykin este în contradicție cu afirmația lui de mai sus și reduce toată creativitatea sub pragul conștiinței *) G Boborykin mai face referire, în treacăt, la Eseuri despre perioada Gogol; dar în ele Cernîşevski este tocmai străin de unilateralitatea criticată de domnul Boborykin Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Cu același grad de conștiință la doi artiști care au conceput un roman sau o imagine cu conținut similar și diferă unul de celălalt în gradul de talent, lucrările se vor dovedi a fi de merit artistic inegal - acest lucru, desigur, nu este subiect a avea dubii Dar ce nu depinde aici de voința noastră, de conștiință? Puterea talentului, trăsăturile sale, dar nu alegerea subiectului, nu tratarea sa sistematică G Boborykin ar trebui să-și amintească cum lucrează scriitorul, cu care simpatizează foarte, foarte mult, Emile Zola Douăzeci de romane în decursul unui sfert de secol au intrat sub pragul conștiinței? Vorbesc, desigur, nu despre latura tehnică a problemei, nu despre realizarea unei idei artistice, ci despre ideea în sine, despre acea grupare creativă de imagini și situații, fără de care nu există roman G Boborykin este

uneori mai atent în a critica opiniile altora decât în propriile sale declarații Așa că spune cartea Volkonsky, "că noi, oamenii, facem parte din natură și nu suntem capabili să prezicăm dinainte ce obiectiv specific urmărește această sau acea zonă a existentei " Dezvoltarea artei, adaugă P D Boborykin, este nesfârșită; prin urmare, remarc, este riscant să afirmăm că adevărul, dreptatea, dragostea pentru patria-mamă etc , îi sunt indiferente De ce, de exemplu nu este o operă de artă celebra statuie a lui Michelangelo de pe mormântul lui Julian de Medici Noch? Și această statuie înfățișează Italia înrobită și suferindă "Complot", scrie domnul Boborykin, opunându-se din nou lui Prince Volkonsky, echivalează cu o idee creativă în lucrări cu adevărat talentate; iar ideea este un produs al procesului creativ, fără de care, repetăm, nu ar exista artă în cele mai înalte manifestări ale ei Oare această idee, îl întrebăm pe domnul Boborykin, apare în pragul conștiinței? Un proces inconștient continuu dă naștere conștiinței? Ar nega domnul Boborykin că procesele mentale, sub influența efortului volițional, apar uneori atunci când conștiința este ocupată cu un alt subiect? Un exemplu elementar: vrem să ne amintim un nume, dar nu reușește; conversația sau gândul trece la alte subiecte și deodată apare în minte numele dorit Dispoziția mentală, spune domnul Boborykin, "de foarte multe ori poate da un impuls creativ capacității de a crea, fără Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ care nu ar exista art Cred că acest lucru nu se întâmplă foarte des, ci întotdeauna, în timp ce starea de spirit este în mare măsură determinată de idei și poate fi recunoscută clar *) Îi voi întreba pe oponenții planificării conștiente și a tendinței în artă: a suferit artistic reprezentarea iadului în Divina Comedie de pe urma faptului că Dante era un ghibelin și a populat iadul cu dușmanii săi politici? Desigur, dacă Dante nu ar fi fost pătruns cu ardoare de ideea eliberării Italiei și nu ar fi fost în același timp un mare talent, atunci nu ar fi existat nicio Divină Comedie Ar ieși fie o lucrare rece, rațională sau fără ideal N Ya Grot vorbește în discuția sa despre Vise, ca subiect de analiză științifică, despre legea diferitelor zone ale memoriei, paralele cu diferite stări fiziologice ale corpului Și în vise se manifestă influența voinței și a obiceiului Astfel, Reed și-a amintit în somn că pericolul care îl amenința era doar un vis și s-a aruncat cu îndrăzneală într-o prăpastie imaginară Prin urmare, nu înțeleg excluderea completă a conștiinței (și a planificării) din creativitatea artistică, pe care N Ya Grot o afirmă în tezele sale Referitor la problematica sarcinilor artei Este procesul creativ, care uneori durează ani de zile, mai puțin conștient și mai puțin controlat decât visele? N Ya Grot însuși spune în continuare că activitatea cognitivă participă și ea la procesul creativității Adevărat, el adaugă că observarea și studiul preliminar al realității "s-ar putea să nu fie intenționat"; însă însăși construcția frazei arată că studiul și observarea se presupune că sunt mai degrabă intenționate, în orice caz, ele pot fi, în esența creației artistice, conștiente și intenționate Mi se pare că procesele mentale pot fi împărțite în următoarele departamente: unele dintre ele încep în mod conștient *) La finalul articolului, domnul Boborykin îi invită pe criticii moralişti, apărătorii idealurilor sociale şi utilitare, "să dea loc celor pentru care arta nu este un mijloc, ci un scop" Nu prea înțeleg cererea domnului Boborykin: cine oprește estetica pură de la actorie? Carte Volkonsky scrie, orașul Boborykin, orașul Merezhkovsky și alții scriu Sau, poate, domnul Boborykin vrea să interzică complet evaluarea operelor de artă din punct de vedere moral și social? Biblioteca "Runivers" POLEMICA A nym impuls volițional și sunt

efectuate sub controlul conștiinței către un scop specific; altele încep la fel, merg în același mod spre un anumit scop, dar se realizează inconștient (am vrut să vizitez un prieten, m-am gândit la asta pe drum, dar inconștient s-au întors la dreapta și la stânga până am ajuns la scopul stabilit conștient); încă altele sunt trimise nu dintr-un impuls volitiv, nu au un scop conștient, ci sunt realizate în conștiință (vise) Creativitatea, în sensul artistic al cuvântului, este un fel de primul departament Uneori, un eveniment ocazional, o imagine vie neprevăzută, poate servi drept inspirație pentru activitatea artistică, dar aceasta este suficientă pentru o mică elegie sau pentru un madrigal, și nu pentru o operă de artă serioasă Nu neg că artistul uneori nu înțelege întregul sens al creației sale, că nu realizează întotdeauna clar la ce idei poate duce opera sa, la ce stare de spirit va provoca Dar analiza procesului de creație, în opinia mea, întărește opinia celor care susțin că artistul, fără a aduce atingere meritelor estetice ale operei sale și a avantajului său enorm în relațiile morale și sociale, poate întruchipa în mod conștient în ea o anumit gând (sau tendință) V Goltsev O provocare secundară a disputei despre legea animației și răspunsul adversarilor eu Filosofii ruși nu au lăsat fără atenție ultima mea lucrare (publicată mai întâi în cărțile , și "Journal Min Nar Proev " , iar apoi într-o broșură separată - atât acolo, cât și aici, sub titlul "On Limits" şi Semne animaţie"): oraşul Radlov şi Prinţ S Trubetskoy a publicat recenzii destul de detaliate despre ea (prima în Vestnik Evropy, februarie , și a doua în cartea a XVI-a de Întrebări de filosofie); Domnul Astafiev a menționat-o în mod repetat în cartea sa "Credință și cunoaștere" (Moscova,); Societatea de Psihologie a discutat despre aceasta la una dintre ședințele sale (vezi cartea ib "Întrebări") și la Biblioteca "Runivers" APEL SECUNDAR PRIVIND LEGEA ANIMAȚIEI German Mr Grot a prezentat antitezele sale (publicate în aceeași carte) împotriva propunerilor mele Toate acestea îmi insuflă gândul că nu numai că am atins întrebări importante, dar am exprimat și considerații nu în întregime inutile despre ele și, cel mai important, îmi dă curaj, în ciuda forței adversarilor mei, să ies împotriva lor cu apărarea poziției mele Și voi dedica acest articol respingerii obiecțiilor și observațiilor care mi-au fost făcute Cu toate acestea, nu voi răspunde la toate comentariile Cele dintre ele care privesc doar executarea lucrarii, i e latura ei exterioară, chiar dacă erau captivi (deși nu a fost chiar așa; dimpotrivă, oponenții mei fie au tăcut în privința acestei părți, fie au fost cu totul indulgenți față de ea), pot fi ocolite de mine, deoarece nu amenință orice pericol de a-mi răspândi opiniile Prin urmare, mă voi limita la o analiză a obiecțiilor pe fond, în special a celor care dau naștere unor completări și explicații la munca mea În acest scop, voi aminti mai întâi cititorilor, cât mai pe scurt posibil, caracterul și conținutul acestuia Ea urmărește sarcini epistemologice; întrebări psihologice (de exemplu, despre geneza convingerii noastre în inspirarea altor oameni, despre existența unui sentiment metafizic care nu coincide cu moralul etc) sau sunt atinse doar în treacăt (în ordine, folosind concluziile pe care le-am avut) primite, pentru a le pune într-o nouă lumină), sau altfel au doar un sens auxiliar Și lăsând deoparte toate părțile secundare (adică dispozițiile secundare, auxiliare și derivate), putem reduce conținutul acestuia la trei prevederi principale *): i) Activitatea cunoștințelor și experienței noastre sunt aranjate în așa fel încât să permită tuturor și toți fără nicio încălcare a logicii și fără nicio contradicție cu faptele (dacă nu se admit premise transcendental-metafizice în discuția lor) să nege existența vieții

mentale pretutindeni în afară de sine; *) In carte Nouă dintre tezele mele au fost publicate în Voprosov Dar au fost trimiși la invitația președintelui Societății de Psihologie la ședința la care trebuia să se discute părerile mele Prin urmare, toate părțile cercetării mele sunt rezumate acolo Mai mult decât atât, în teza a V-a, mențiunea declarației generalității pentru toți oamenii (și a obligației universale) a ideilor a priori s-a făcut sub forma unui adaos la pamflet Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY cu alte cuvinte, acest dispozitiv nu permite existența unor astfel de fenomene care ar putea servi ca semne evident empirice (adică constatate fără ajutorul premiselor metafizice transcendentale), semne obiective ale existenței animației (și nu doar o singură schimbare în cursul viața mentală), astfel încât recunoașterea existenței animației altcuiva este o poziție transcendent-metafizică) Având în vedere nedemonstrabilitatea evident empirică a acestei propoziții și în vederea imposibilității unei metafizici pur teoretice, singurele mijloace de justificare a acesteia sunt postulatele sentimentului moral (p și urm)) Faptul că acest adevăr nu poate fi justificat decât în acest fel și, în același timp, nimeni nu se îndoiește și nu se poate îndoi de el, demonstrează cât de puternice pot fi propozițiile metafizice, justificate prin metoda kantiană a postulatelor morale Prin urmare (și și având în vedere faptul că inconsecvența altor metode, adică teoretice, de metafizică a fost descoperită cu mult timp în urmă și în diverse moduri), recomand această metodă de construcție a metafizicii transcendentale, ca fiind singura de încredere (pp jui si urmatoarele pamflete) Dintre aceste propuneri, prima este cea mai importantă și fundamentală pentru întreaga mea investigație Este numită de mine "legea absenței semnelor obiective de animație" Pentru concizie, ea poate fi numită direct "legea animației" (la urma urmei, încă nu există o altă lege a animației); asa o sa fac Având în vedere semnificația acestei propuneri, nu numai că am dedicat mai mult de jumătate din lucrarea mea încheierii, clarificării și apărării ei, dar, pentru a clarifica mai mult cât de adevărată este, am decis chiar să-mi provoc cititorii și le-am sugerat construi o dovadă a existenței semnelor obiective, străine oricărei metafizici transcendentale , animație sau, ceea ce este același lucru, imposibilitatea empirică de a nega animația altcuiva; și mi-am asumat datoria de a descoperi inconsecvența unor astfel de dovezi În același timp, condiția de a se abține de la orice metafizică nu trebuie să se aplice doar acelor două (indiferente la întrebare) presupuneri, la care nu am extins-o atunci când am derivat legea mea, și anume: i) oricine poate fie admite realitatea lumea exterioară, sau nega-o, după bunul plac (de dragul de a simplifica întrebarea, eu însumi am permis-o, dar Biblioteca "Runivers" o provocare secundară a disputei despre legea animației este irelevant);) oricine poate fie admite teoria atomismului, fie nega-o (am argumentat independent de ambele puncte de vedere) Dar nu ar trebui să existe alte presupuneri transcendent-metafizice, nici materialiste, nici spiritualiste, nici teism, nici deism etc Această provocare este la pagina Se spune:) va fi întotdeauna evidentă Cine nu crede acest lucru și nu vrea să se adâncească în cauza indicată a erorilor logice în încercarea de a respinge scepticul, să încerce să facă o infirmare puternică; autorul acestor rânduri își asumă datoria de a descoperi natura aparentă a unor astfel de respingeri Pentru a face această provocare, m-am bazat, desigur, nu pe propriile forțe, ci pe tăria adevărului, tocmai pe faptul că atunci când încerc să punctez semnele obiective ale animației, în practică, de fapt, se vor convinge de

absența lor Suntem atât de obișnuiți să considerăm, fără nicio dovadă, astfel de fenomene sau alte fenomene drept semne obiective ale existenței animației, încât, în mod imperceptibil, în ziua noastră înșine substituim această presupunere în gândurile noastre; și apoi, desigur, va apărea deja și explicit, dar sub forma unei concluzii Dacă, totuși, încercăm să ne îmbrăcăm gândurile sub forma unor dovezi riguroase, atunci nesuportabilitatea presupunerii noastre va fi dezvăluită; este necesar doar ca noi înșine fie să luăm în considerare cât de durabile sunt, fie ca altcineva să se ocupe de această lucrare Cu toate acestea, se pare că nimeni nici măcar nu a observat această provocare; cel puțin nimeni nu l-a menționat Prin urmare, răspunzând adversarilor, încep prin a-mi repet provocarea, împreună cu obligația anterioară Apropo, remarc în același timp, nu se poate spune că am luat poziția avantajoasă a unui sceptic care nu recunoaște nimic (care, desigur, nimeni nu se poate răzgândi despre nimic, pentru că neagă totul la fel cale) Ceva în acest sens este exprimat de domnul Radlov (deși fără nicio legătură cu provocarea mea, despre care și el tăce): "Se știe de mult", spune el, că poziția unui sceptic este cea mai avantajoasă și de invidiat; dacă și-ar fi luat în cap să nege existența obiectivă a lumii exterioare, materială și spirituală, atunci nimeni nu ar fi fost în stare să o infirme Dar principala afirmație a unui astfel de sceptic Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY ticismul ar include și legea domnului Vvedensky" (p) (Totuși, trebuie menționat că domnul Radlov însuși adaugă imediat: "dar domnul Vvedensky nu adoptă această poziție, deși fermă, dar evident inutilă " De aceea m-am exprimat acum atât de ezitant, spunând: "ce- ceva așa ") Poziția mea nu este aceea a unui sceptic care nu se leagă în niciun fel Nu numai că recunosc toate faptele experienței și generalizările lor bine făcute, dar sunt chiar gata să admit (cel puțin le permit oponenților mei) realitatea lumii materiale și, dacă doresc, chiar și realitatea atomilor Nu admit doar ipotezele ulterioare ale unei metafizici transcendente și nu pot să admit asta, pentru că despre asta vorbim Astfel, nu acționez ca un sceptic care neagă totul, ci pur și simplu, pur și simplu, îmi limitez întrebarea la limite strict definite, și anume limitele experienței: cel care nu intră în sfera întrebărilor transcendente, spun eu, nu poate găsi semne obiective ale existenței animației altcuiva, astfel încât acesta să aibă același drept de a permite animația peste tot și de a o nega peste tot, cu excepţia lui însuși De aici este prea departe până la poziţia inexpugnabilă a unui sceptic fără ceremonii; Poziția mea este aceeași cu cea a oricărui mecanic, chimist etc *) Având în vedere semnificația legii animației, voi răspunde în primul rând la toate acele observații care s-au făcut despre aceasta II Concluzia absenței semnelor obiective de animație a fost tratată diferit G Astafiev îl interpretează ca pe un lucru care este incontestabil hotărât ("Credință și cunoaștere", p) G Radlov este de acord cu această concluzie, deși se exprimă oarecum ambiguu, dacă consideră că dovezile mele sunt suficiente**) El chiar crede că ar trebui să-mi fie frică *) Numind persoana pe care am desenat-o în pamflet, expunând argumentele mele, sceptic, nu fac asta din punct de vedere teoretic, ci din punct de vedere al cerințelor morale În alte privințe, aceasta este fața unui empiric, nu a unui sceptic **) Iată cuvintele sale: "dar, în esență, și pornind de la alte considerente, sunt pe deplin de acord cu rezultatul că domnul Vve- Biblioteca "Runivers" o provocare secundară a disputei despre legea animației reproș că vorbesc în detaliu "despre o poziție împotriva căreia nimeni nu se va contrazice" (p) Dar în acest sens el, evident, s-a înșelat

foarte mult: domnul Grot (vezi antitezele sale în cartea a Întrebărilor, p) a vorbit destul de clar împotriva legii mele de animație El consideră (teza) că este "imaginar" și afirmă că "animarea altor ființe este demonstrabilă teoretic și obiectiv" (teza) Carte S Trubetskoy crede de asemenea că legea mea rămâne nedovedită (vezi cartea ib Voprosov, p etc) Totuși, nici unul, nici celălalt nu au găsit un fenomen atât de obiectiv observabil, care, fără ajutorul premiselor metafizice, ne-ar obliga să-l considerăm ca un semn de animație G Grot, așa cum tocmai am menționat, consideră acest lucru posibil, chiar conturează (în teza -i) calea pe care, în opinia sa, se poate găsi, dar nu își dovedește gândurile, ci este limitat doar de faptul care opune pozițiile mele celorlalți (mai ales diametral opuse cu ale mele) Prin urmare, neavând nicio dovadă a antitezelor sale, nu pot încă să-i răspund la acest punct: asta ar însemna să-mi repet toată munca din nou Cât despre carte S Trubetskoy, apoi în articolul său: "Cu privire la chestiunea semnelor conștiinței", se pare că în unele locuri apar dovezi adecvate, dar mă îndoiesc că aceste locuri nu au căzut printr-o neglijență din partea autorului, și dacă ar prefera tot ceea ce el consideră mai important printre obiecțiile sale, să afirme din nou - pe un ton mai calm decât în acest articol: este scris cu acel entuziasm, în care mâna poate de multe ori să scrie nu ceea ce capul i-ar dicta densky * (urmează în continuare una dintre parafrazele legii animației, p) Ambiguitatea este cuprinsă în cuvântul "și", și anume dacă înseamnă aici: "de asemenea și", sau "deși", "dar", etc *) Carte S Trubetskoy, printre altele, exprimă o astfel de nedumerire: "Dl Vvedensky este un mare admirator al lui Kant Consideră el "Critica rațiunii pure" sa un semn obiectiv al conștiinței altcuiva (cursive în carte, S Trubetskoy)?* (p iob) Răspund: dacă această întrebare constituie un apel la bunul simț, atunci este de prisos, pentru că toate îndoielile mele servesc doar ca instrument de investigare a semnelor de animație (pe care le-am făcut o rezervare la pagina a broșurii), dar de fapt Cred în animația altcuiva Dacă asta ar trebui să însemne o referire la jenant din punctul meu de vedere Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VEEDENSKII Într-unul din aceste locuri, prinț S Trubetskoy întreabă: "ce dă dreptul de a afirma că cursul și dependența reciprocă a fenomenelor materiale nu se schimbă deloc, în funcție de faptul că acestea sunt legate sau nu de fenomene mentale?" (Aceasta este una dintre formulele legii mele, iar a infirma acest gând înseamnă a respinge legea însăși) Și sub forma unei respingeri a cuvintelor mele, el se referă la legea conservării energiei "În numele unor considerații destul de simple", spune el, "pe lângă cercetările psihofiziologice, trebuie să admitem că o anumită energie este cheltuită pentru dezvoltarea conștiinței noastre, a sensibilității noastre, care, în absența unor fenomene mentale în noi, ar evident că primești o altă întâlnire, cheltuiește sau economisește - nu contează" (p) Dar să ne întrebăm: în ce condiții am putea *) afirma că o anumită cantitate de energie este cheltuită pentru dezvoltarea vieții mentale sau a conștiinței? Pentru a face acest lucru, este deja necesar să avem în mână următoarele fapte: i) este necesar să arătăm că în organismul animal și în mediu aprovizionarea totală a formelor materiale de energie, atât cinetică cât și potențială, este mai mare înaintea apariția conștiinței în acest organism decât după; a) trebuie demonstrat că această rezervă este restabilită după încetarea conștiinței în acest organism Dacă astfel de fapte ar exista, atunci ar putea **) să mărturisească că viața psihică este una dintre formele (și anume, nu un fapt material), atunci a fost deja analizat în detaliu la

paginile - ale broșurii, unde este prezentat că vorbirea semnificativă nu poate servi drept semn cerut Discursul lui Kant se deosebește însă de discursul doctorului, pe care l-am analizat ca exemplu, doar cantitativ, și nu calitativ (ambele, ca semnificative, sunt omogene, dar una este mai înțeleaptă decât cealaltă) Prin urmare, nu este nevoie să mă întrebați despre asta; în prealabil, deja din broșură, răspunsul meu este cunoscut: "nu, nu recunosc; dar din moment ce, din alte motive, cred în animația altcuiva, sunt ghidat de vorbire ca semn al unei schimbări în cursul vieții spirituale a altcuiva " De obicei, semnele schimbării sunt confundate cu semnele existenței altcuiva viața spirituală; subliniez necesitatea de a face distincția între cei doi și ceilalți *) Nu spun "ar trebui", ci doar "ar putea": întrebarea posibilității este destul de suficientă în cazul unui răspuns negativ la aceasta și în ce condiții suplimentare va deveni această posibilitate de aprobare a prințului S Trubetskoy obligatoriu, atunci a ieșit deja din activitate Da, oricine s-a familiarizat filozofic cu conceptul de energie își poate da seama cu ușurință singur care sunt aceste condiții suplimentare **) Dar încă nu "ar trebui": pentru acesta din urmă sunt necesare condiții suplimentare Biblioteca "Runivers" PROVOCARE SECUNDARĂ PRIVIND LEGEA ANIMAȚIEI T de energie, deci energia trebuie cheltuită pentru dezvoltarea primului Dar nu există asemenea fapte - nici în domeniul simplelor considerații, nici în domeniul cercetării psihofiziologice ^ și să vorbim așa cum exprimă cartea S Trubetskoy, i e deci, de parca ar exista, se poate doar printr-o neglijare Cu toate acestea, poate că nu s-a exprimat corect când a vorbit despre "dezvoltarea" conștiinței; poate, de fapt, a vrut doar să spună că toate fenomenele spirituale (de exemplu, mânia etc) sunt însoțite de o redistribuire conservatoare a energiei *) și aceasta din urmă, prin urmare, servește ca semn obiectiv al animației Lăsați-l să fie; dar un astfel de raționament, din nou, nu poate fi adus împotriva mea decât printr-o ochire În primul rând, orice fenomen, chiar și unul pe care nimeni nu îl consideră un indicator al vieții mentale (de exemplu, o explozie de praf de pușcă), este însoțit și de o redistribuire conservatoare a energiei; aceasta înseamnă că acesta din urmă nu poate fi considerat un semn de animație (sau dezvoltare a conștiinței) În al doilea rând, în toate considerațiile mele, țin constant în minte că nu există un singur fenomen mental care să nu fie însoțit de procese corporale; de aici tocmai cu mine se obține legea animației mele în concluzia finală Și dacă legea conservării energiei se extinde la toate fenomenele fiziologice * **), atunci este de la sine înțeles că toate procesele corporale observate de noi la alte ființe (inclusiv cele care sunt de obicei considerate semne ale animației altcuiva) sunt inevitabil însoțite de o redistribuire conservatoare a energiei electrice Dar la urma urmei, printr-o analiză detaliată (pe de pagini), am arătat că niciunul dintre aceste procese, în sine, indiferent dacă este însoțit sau nu de o redistribuire conservatoare a energiei, nu poate servi ca semn al existența animației altcuiva (dar multe ♦) Permiteți-mi să înlocuiesc cu aceste cuvinte expresia nu în întregime exactă și convenabilă (pentru această ocazie) a cărții S Trubetskoy: energia, în general, nu este consumată, ci doar redistribuită **) Deși acest lucru este departe de a fi dovedit, consider totuși această presupunere a fi cea mai probabilă; tocmai asta m-a condus la legea animației Dar pentru concluzia acestuia din urmă, indiferent cum ar privi cineva această întrebare, iar în pamflet am dedus legea animației, indiferent de orice mențiune despre legea anergiei Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY unele dintre ele pot

fi folosite ca semne ale schimbărilor în cursul vieții mentale, ceea ce din anumite motive le-am permis deja altor ființe) Ce legătură are referirea la conservarea energiei cu ea? Cu siguranță adversarul meu nu crede că dacă aceste procese corporale nu ar fi însoțite de cele spirituale, atunci nu ar exista o redistribuire conservatoare a energiei cu ele, că aceasta din urmă se datorează tocmai prezenței fenomenelor spirituale? Și chiar dacă așa crede, atunci lăsați-l să încerce să-și demonstreze presupunerea inițială Indiferent de modul în care ai întoarce lucrurile, menționarea energiei se face evident prin supraveghere În orice caz, dacă nici aici, nici în următorul argument adversarul meu nu spune ceea ce nu vrea să spună, argumentele sale sunt, fără îndoială, atât de confuze și de obscure, încât nu-i împiedică să le reproșeze mai precis și mai atent Și într-un alt argument, neglijarea autorului este și mai vizibilă Eu, strict vorbind, am dreptul să nu iau în considerare acest argument, pentru că nu diferă prin caracterul vădit empiric cerut de mine: în modul de dezvoltare, seamănă cu o dovadă ontologică a existenței lui Dumnezeu Dar nu voi lua în considerare mai puțin acest argument, pentru că, în al doilea rând, caracterul său metafizic nu este prea izbitor și încă poate fi argumentat; și -x) scopul meu nu este doar să descopăr adevărul legii animației, ci și să arăt avantajul metodei critice a metafizicii față de ceilalți: ceea ce eșuează cu alte metode este ușor de realizat de către critic Carte S Trubetskoy întreabă: "ce se va întâmpla cu sferele individuale ale conștiinței în ipoteza că conștiința mea este singura din lume?" (pagina) Și el răspunde: "este clar că conștiința mea va cuprinde toate aceste sfere individuale, toate aceste conștiințe" Și din acest răspuns deduce că, în măsura în care existența conștiinței mele este teoretic certă, existența altor conștiințe este și teoretic certă, căci ele sunt îmbrățișate de indubitabila mea (p) Dar nu este clar exact opusul a ceea ce crede adversarul meu: nu este clar că este imposibil să îmbrățișezi ceea ce nu este? Prin urmare, de îndată ce se admite că conștiința mea este singura din lume, atunci nu este în niciun caz posibil să spun că va cuprinde și "toate aceste sfere individuale" Biblioteca "Runivers" SECUNDAR PROVOCAREA DE A LITIGI DESPRE COMANDĂ ODUS ȘI OTV ÎMPOTRIVA ry, toate aceste conștiințe", pentru că se admite că ele nu există Și cum se poate întâmpla ca, atâta timp cât nu recunosc că sunt singurul animat dintre toți oamenii, conștiința mea să nu îmbrățișeze conștiința lor - și de îndată ce aș permite acest lucru, ar începe să le îmbrățișeze *)? Dimpotrivă, conștiința extraterestră nu este acum nimic și nimic de îmbrățișat; în locul lor au rămas doar gânduri despre ele, care sunt în mintea mea și nu constituie decât starea ei și nimic mai mult Din faptul că există aceste gânduri în mintea mea, nu urmează absolut nimic despre existența altor minți în afară de ijmo-ul meu Într-adevăr, derivarea existenței unui obiect în afara minții mele din existența în mintea mea a conceptului acestui obiect (care se practică în dovezile ontologice a existenței lui Dumnezeu) este considerată mai mult decât îndoielnică, chiar și atunci când este aplicată lui Dumnezeu Iar conștiința altcuiva nu este Dumnezeu și nu are exact niciun avantaj (care sunt atribuite de fanii argumentului ontologic doar lui Dumnezeu), în comparație cu toate celelalte lucruri, cărora această concluzie este incontestabil inaplicabilă Cartea de răspunsuri S Trubetskoy a fost personal infidel întrebării puse de el și a apărut din cauza unei simple neglijeri Și, prin urmare, concluzia pe care o trage de aici (despre fiabilitatea teoretică a conștiințelor altora, egală cu fiabilitatea propriei mele existențe), se bazează pe absolut nimic și este doar rezultatul unei

neglijeri din partea cărții S Trubetskoy Acolo este o carte Trubetskoy este un alt argument, pe care l-a pus într-o notă de subsol (p loj), ca și când nu i-ar acorda o mare importanță Dar cred că nu este de prisos să-i răspund Demonstrez că dacă nu asculți cerințele morale și nu îndrăznești să rezolvi în acest fel întrebările transcendent-metafizice, atunci *) Carte Trubetskoy numește chiar această conștiință fictivă atotcuprinzătoare "eternă atot-umană" și susține că "dacă mă privesc de la înălțimea unei astfel de conștiințe, voi observa că eu însumi sunt doar una dintre sferele sau celulele individuale ale conștiinței" Dar dacă, după cum se admite, toți ceilalți oameni sunt automate și numai eu sunt conștient în întreaga lume, atunci sunt singurul, și nu una dintre multele celule ale conștiinței Cuvântul atot-uman nu mai este aplicabil acestei conștiințe unice și, în general, își pierde acum sensul anterior Și dacă singura mea (conform ipotezei) conștiința va fi eternă, nu poate judeca despre asta, pentru că nu își amintește absolut nimic despre originea ei și nu cunoaște viitorul Întrebări de filosofie, carte i Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY este posibil să privim toate ființele, cu excepția pe tine însuți, ca mașini neînsuflețite Și apoi, desigur, astfel de automate vii (dar neînsuflețite) nu ar trebui să difere în nimic (cu excepția vieții și a numărului de organisme) de mecanismele automate, de exemplu, ceasurile etc Împotriva acestei cărți S Trubetskoy obiectează astfel: "Ceasul a fost făcut de un ceasornicar Dar unde am găsit mecanisme automate care nu au fost făcute de cineva și dintr-un motiv oarecare? Prin această întrebare retorică, el indică o dublă diferență între automatele vii și artificiale: acestea din urmă sunt întotdeauna făcute i) de cineva și) dintr-un motiv oarecare (adică, pentru un anumit scop), în timp ce primele nu sunt Și, în același timp, le exprimă asigurarea că aceste diferențe nu vor fi distruse dacă admite că el singur este animat în întreg universul Dar exact opusul: ei sunt apoi anihilati imediat Toate ceasurile se vor dovedi apoi a fi făcute pentru nimic, fără niciun scop, căci deja se presupune că toți ceasornicarii sunt automate fără suflet, astfel încât nu își pot stabili niciun obiectiv pentru activitatea lor În acest sens, atunci nu va rămâne absolut nicio diferență între automatele vii și cele artificiale În ceea ce privește diferența de origine, aceasta nu există deja, chiar înainte de asumarea lipsei de suflet a tuturor ființelor vii: la urma urmei, ceasornicarii nu cad din cer, dar fiecare dintre ei are părinții săi Nu au existat alte încercări de a demonstra teoretic animația altcuiva, cu excepția următoarei remarci a domnului Radlov: "nedemonstrabilitatea teoretică a unei anumite situații nu exclude un grad mai mare sau mai mic de probabilitate a considerațiilor în favoarea ei; de aceea ni se pare că există deja o predispoziție teoretică în favoarea animației extraterestre de nedemonstrat; este mai probabil decât negația ei" (p) Numind această probabilitate o dispoziție teoretică, domnul Radlov dă astfel cititorilor săi dreptul de a înțelege termenii "probabilitate", "probabil" etc , în sensul matematic al cuvântului, adică: ca o predominanță măsurabilă și deja aproximativ măsurată a șanselor în favoarea recunoașterii animației altcuiva; el sugerează că această presupunere are mai mult de de șanse Dar o astfel de noțiune de probabilitate nu este deloc aplicabilă întrebării noastre Biblioteca "Runivers" AL DOILEA PROVOCAREA DE A LITIGI DESPRE COMANDĂ ODUS ȘI OTV ÎMPOTRIVA Trebuie remarcat faptul că în limba științifică rusă nu există niciun termen care să desemneze nu fiabilitate, ci doar o asemănare mai mare sau mai mică cu aceasta și, în același timp, să nu coincidă cu conceptul matematic de

probabilitate, adică • cu o predominanţă măsurată, cel puţin aproximativă, a şanselor de valabilitate a oricărui gând Prin urmare, folosim cuvintele "probabil" și "probabil" chiar și în legătură cu astfel de opinii, ale căror șanse sunt absolut incomensurabile Deci, este posibil să vorbim despre probabilitatea existenței lui Dumnezeu în același sens în care vorbim despre probabilitatea ca o carte din acest sau acel costum să iasă din pachet în condiții date? Până la urmă, nu se pot estima în niciun fel șansele existenței și inexistenței lui Dumnezeu *); şi de aceea recunoaşterea lui Dumnezeu nu poate fi adusă sub conceptul de probabilitate Dacă știm că în pachet sunt doar două feluri de cărți (negre și roșii) și dacă, împreună cu aceasta, se știe că cărțile negre prevalează asupra celor roșii, atunci la întrebarea: "ce culoare vom obține când tragem o carte la întâmplare? > avem dreptul să răspundem: "probabil negru" Aici este posibilă o măsurare (aproximativă) a șanselor și, prin urmare, conceptul de probabilitate este aplicabil Dar dacă se dovedește a fi necunoscut nouă și chiar absolut inaccesibil pentru cunoștințele noastre, nu numai modul în care cele două culori sunt distribuite în pachet, ci chiar dacă există în el sau dacă toate sunt compuse din aceleași cărți incolore; atunci nu se mai poate vorbi despre o probabilitate mai mare sau mai mică ca un costum negru sau roșu să iasă la iveală Și tocmai într-o asemenea poziție se pune problema inspirației altora, dacă ne abținem de la orice metafizică**) În această condiție, ca *) Așa stau lucrurile din punct de vedere al criticii; iar legea animației pune problema existenței animației altcuiva în aceeași poziție teoretică care este atribuită de critică întrebării existenței lui Dumnezeu (cu care domnul Radlov este de acord, vezi mai sus) Prin urmare, am dreptul să o folosesc pe cea din urmă pentru a explica prima *♦) Prin intervenția unor (dar numai a unora, și nu a tuturor) premise metafizice, nu mai există o astfel de întrebare, căci ele duc la necesitatea recunoașterii anumitor fenomene corporale ca semne obiective de animație, așa cum este indicat în broșura mea la paginile , și Dar chestiunea semnelor de animație este considerată sub condiția eliminării tuturor metafizicii, adică sub condiția limitării cunoștințelor noastre numai prin experiență (ceea ce este clar precizat la p , io * Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY Am arătat în lucrarea mea (pp - o), rămâne dincolo de cunoștințele noastre, există o legătură inevitabilă între fenomenele corporale și cele mentale, astfel încât acolo unde suntem forțați să ne călăuzim numai observații obiective, suntem în egală măsură îndreptățiți să presupunem viața mentală și nega-o (cu care domnul Radlov este pe deplin de acord, p) Aceasta corespunde cu faptul că nu se știe dacă există costume colorate pe punte Dar viața spirituală va fi în dependență cauzală de procesele corporale (predominanța costumului negru), sau, dimpotrivă, ele sunt din el (predominanța costumului roșu), sau, în sfârșit, între el și ele vor exista un simplu paralelism (armonie prestabilită etc) n = vreun alt costum), toate acestea rămân și ele inaccesibile cunoștințelor noastre, datorită purificării condiționate a acesteia de orice metafizică Astfel, la întrebarea dacă o ființă dată are viață sufletească, conceptul de probabilitate nu mai este aplicabil Ea cere, pentru aplicarea sa, să existe o legătură inevitabilă între obiectul a cărui probabilitate o estimăm și circumstanțele în care sau în urma cărora există acest obiect Desigur, admiterea animației altcuiva (în virtutea justificării ei din partea cerințelor morale) este mai aproape de certitudine decât de negare; acest lucru nu poate fi contestat Și dacă suntem de acord să numim o astfel de similitudine cu certitudine (care,

după cum vedem, nu coincide cu probabilitatea) veridicitate, atunci presupunerea animației altcuiva este adevărată și nu ceea ce este probabil Dar nu există nici un termen în limba noastră care să desemneze chiar acel lucru pe care l-am numit acum "adevăr", și acesta este singurul motiv pentru care vorbim de probabilitate acolo unde ar trebui folosit un alt nume Din același motiv, remarca domnului Radlov la prima vedere pare foarte corectă, dar în realitate este eronată; atunci când ne abținem de la metafizică, probabilitatea ca animația altcuiva este la fel de mare ca și probabilitatea ca un costum negru să iasă dintr-o astfel de punte, față de care este absolut *) inaccesibil cunoștințelor noastre, indiferent dacă există si altii) Prin urmare, este permis să obiectez la concluziile mele numai în aceleași condiții *) Subliniez în mod deliberat presupunerea inaccesibilității absolute, căci în abținerea de la metafizică se rămâne absolut (și nu datorită uneia Biblioteca "Runivers" SECUNDAR SUNAȚI EA LITIGIE COMANDA ODUS ȘI OTV ÎMPOTRIVA carduri de culoare sau toate sunt incolore și, dacă există, cum sunt distribuite III În ceea ce privește considerațiile de care aveam nevoie pentru a deriva legea animației în sine, precum și consecințele care decurg din aceasta, au fost făcute observații importante - una de către domnul Grot și una de către domnul Radlov i) Acesta din urmă spune că pentru mine derivarea legii mele depinde de o recunoaștere prealabilă a principiilor materialismului Iată cuvintele sale: și că, în sfârșit, după Evul Mediu, distincția dintre două adevăruri "a menținut și mai târziu chiar a dobândit, deși într-o formă diferită, o importanță primordială în filosofia lui Kant" (p) Oricât de spirituale ar fi ideile domnului Radlov, unele dintre ele s-ar prăbuși imediat dacă, vorbind despre asemănarea viziunii critice a metafizicii cu doctrina adevărului dublu, ar compara formulele ambelor alții Doctrina adevărului dublu spune că ceea ce este adevărat în teologie poate fi fals în filosofie (sau știință în general) și invers De exemplu, crearea lumii din nimic este adevărul în teologie și o minciună în filosofie, pentru care, dimpotrivă, existența fără început a lumii constituie adevărul Astfel, același gând trebuie să fie și să nu fie adevărat în același timp Dar doctrina critică a metafizicii nu predică nimic de acest fel Ea afirmă doar că există lucruri absolut de necunoscut, astfel încât știința (rațiunea teoretică), care se abține complet de la dogme, poate în cele din urmă să se împace la fel de succes (deși nu cu aceeași ușurință) cu afirmații diametral opuse despre aceste lucruri De exemplu, printre astfel de lucruri aparține animația altor oameni, ideea lui Dumnezeu etc , într-un cuvânt, tot ceea ce depășește limitele oricărei experiențe posibile: și fapte și logica care nu depășește limitele faptelor, și ca urmare a acestui fapt, știința, dacă ar fi pură (străină de orice dogmatism), se puteau la fel de bine să se înțeleagă cu recunoașterea și negarea existenței lui Dumnezeu; propozițiile teoretice, străine de dogmatism, nici măcar nu pot da peste această întrebare Și, prin urmare, în acele cazuri în care cerințele morale ne obligă să credem într-o astfel de soluție sau în alta a uneia dintre astfel de întrebări, rațiunea teoretică (știința) trebuie să cedeze acestei credințe, pentru că nu are nimic de obiectat Evident, nu există nicio diferență mică între această doctrină și doctrina adevărului dublu: nu spune că Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY în timp ce existența lui Dumnezeu noi, în virtutea cerințelor morale, trebuie să luăm în considerare adevărul, știința are dreptul de a cere să considerăm că este o minciună; dimpotrivă, aici se afirmă că pentru știința pură rămâne un lucru de necognoscibil și indiferent Pentru construcția metafizicii transcendentale am recomandat

să se aplice metoda lui Kant - metoda rezolvării întrebărilor insolubile teoretic prin satisfacerea cerințelor simțului moral (prin alegerea dintre toate răspunsurile la fel de admisibile teoretic pe cele mai satisfăcătoare din punct de vedere moral)) Și am explicat prevalența insuficientă a metodei kantiene în parte prin faptul că Kant însuși, cu ajutorul metodei sale, nu a putut găsi o singură propoziție nedemonstrabilă teoretic, pe care nimeni să nu o conteste și care să servească drept exemplu de puterea propozițiilor metafizice obținute prin metoda critică; și astfel, afirm, poate fi adevărul animației altcuiva G Radlov îmi obiectează: "Acest lucru nu este în întregime adevărat, pentru Dumnezeu, libertatea și nemurirea sunt postulate de el (Kant) ca un imperativ categoric, adică adevărul lor este dovedit exact în același mod ca animația din cartea dlui Vvedensky Nu vedem o diferență în metoda de demonstrare și, prin urmare, nu există nicio diferență în rezultate Și între timp se vede Pentru aceasta, îi propun domnului Radlov următoarele întrebări: a) Poate el să sublinieze, așa cum există anterior sau acum, o asemenea viziune asupra lumii care ar nega animația altcuiva (solipsismul psihic)? Iar negările lui Dumnezeu, libertatea și nemurirea au apărut atât înaintea lui Kant, cât și după Kant b) Presupunând că toată lumea știe deja despre nedemonstrabilitatea teoretică a animației altcuiva, se așteaptă el la apariția unei astfel de viziuni asupra lumii în viitor? Dar el consideră, de asemenea, adevărul animației altcuiva teoretic nedemonstrabil, c) După cum crede: în caz de îndoieli cu privire la existența lui Dumnezeu, o persoană care nu știe că recunoașterea animației altcuiva este aceeași cu recunoașterea animației altcuiva existența lui Dumnezeu (o, Doamne, aceasta este cunoscută pentru el), poate fi justificată doar prin cerințe morale, este el în aceeași poziție favorabilă (pentru eliminarea oricăror îndoieli) ca și cel care Biblioteca "Runivers" SECUNDAR PROVOCAREA DE A LITIGI DESPRE COMANDĂ ODUS ȘI OTV ÎMPOTRIVA Cine (cu celelalte lucruri fiind egale) știe acest lucru? La urma urmei, acesta din urmă îi poate răspunde oricărui ateu, și chiar propriei minți îndoielnice: "Îmi ceri să refuz să recunosc existența lui Dumnezeu Și asta pentru că nu-L poți apuca cu mâinile tale, nu poți vedea cu ochii, nu poți atârna cu cântare, nu poți măsura cu nicio măsură și nu poți dovedi existența lui cu niciun fel argumente teoretice? Amenda; Dar nu vrei, din același motiv, să negi existența animației altcuiva? La urma urmei, ambele întrebări sunt epistemologic egale Nu vrei? Deci, unde este adevărul, dacă unul crede într-unul și nu crede în celălalt, care este pe picior de egalitate cu el? Nici unul, nici celălalt, dacă nu se amestecă în metafizica transcendentă, nu poate fi justificat prin nimic decât prin cerințe morale și împreună cu asta (în aceeași condiție) nu poate fi infirmat; de aceea, de îndată ce crezi într-una, crezi în cealaltă Și este prea de observat că printre postulatele unui sentiment moral ar trebui să fie animația altcuiva G Radlov are dreptate că nu există nicio diferență în justificarea recunoașterii inspirației altcuiva și a recunoașterii lui Dumnezeu Dar este în rezultate, și depinde de faptul că în primul caz aplicarea aceleiași (în esență) metode este mai simplă și mai clară, iar în al doilea caz este mai complexă și confuză; iar înțelegerea complexului este rafinată printr-o înțelegere preliminară a simplului asemănător acestuia Aplicarea acestei metode se datorează faptului că nimeni nu neagă caracterul obligatoriu al datoriei morale, astfel încât nimeni nu poate nega ceea ce este subînțeles în ea, i e postulat de ea G Radlov nu este de acord cu această presupunere *), și a prezentat două argumente împotriva ei Voi repovesti și analiza

fiecare dintre ele separat *) Se pare că și domnul Grot nu este de acord cu el Cel puțin, în antiteza a -a, el spune așa: "sentimentul moral însuși necesită fundamentare și dovezi" Dacă aici nu se exprimă nicio îndoială cu privire la recunoașterea generală a caracterului obligatoriu al datoriei morale, atunci această expresie nu poate fi luată literal, pentru că merg și mai departe și afirm că caracterul obligatoriu al datoriei morale este complet de nedemonstrat (p a pamfletului)), tocmai acestei împrejurări îi acord un mare înțeles (p și urm), banuiesc chiar că este deja cunoscut Atunci de ce să-mi pun această frază împotriva mea? Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY A Referiri la filozofi care ar neagă obligația datoriei morale: ei menționează pe Stirner și Nietzsche (p), iar pentru informații despre acesta din urmă, domnul Radlov își trimite cititorii la articolul "Friedrich Nietzsche" al domnului Preobrazhensky, plasat în cartea al XV-lea "Întrebări de filosofie"; Mă voi alătura acestei invitații Raspunsul meu este acesta: a) referitor la Stirner: a face referire la cartea "der Einzige und sein Eigenthum" pentru a demonstra că autorul ei nu a recunoscut obligația unei îndatoriri morale este la fel de puțin permis ca să mă refer la opera mea pentru a dovedi că nu recunosc pe cineva animația altcuiva Iată recenzia lui Iberweg asupra acestei cărți: "Caricatura ironică a criticii lui Feuerbach asupra religiei a fost negarea moralității de către Max Stirner de dragul egoismului - "der Einzige und sein Eigenthum" (vezi traducerea domnului Kolubowski, p)) Și totul confirmă valabilitatea acestei recenzii: publicarea ei sub pseudonim (autorul său Kaspar Shmit), dedicarea unei amante (probabil fictivă); epigrafe batjocoritoare, tonul ironic în care autorul vorbește despre necesitatea admiterii egoismului lui Dumnezeu etc Conținutul său este extrem de bine caracterizat de cele trei epigrafe cu care este prevăzută prima sa parte: der Mensch Iată-le: i) "Ființa cea mai înaltă pentru om este omul, spune Feuerbach") "Omul este descoperit pentru prima dată abia acum, spune Bruno Bauer") "Să aruncăm o privire bine la această ființă cea mai înaltă și la această descoperire recentă " Autorul acestei cărți aduce premisele lui Feuerbach și Bauer la concluzii extreme și arată că cu ele se ajunge la negarea moralității obligatorii Astfel, aș avea dreptul să mă refer la Stirner pentru a-mi justifica punctul de vedere, dar nu la domnul Radlov pentru a o respinge b) În ceea ce privește Nietzsche, nu voi începe o dispută cu domnul Radlov dacă el respinge cu adevărat obligativitatea legii morale, sau dacă doar așa pare, deși nu sunt de acord cu domnul Radlov: Nietzsche respinge doar toată morala modernă idealuri, ca false (vezi "Friedrich Nietzsche" de domnul Preobrazhensky, "Întrebări" cartea XV, p și urm), și necesită construirea unora noi, adevărate, astfel încât el argumentează doar despre formularea datoriei morale Cerând noua sa înțelegere, dar inexistentă, el cere asta în acest sens Biblioteca "Runivers" SECUNDAR PROVOCAREA DE A LITIGI DESPRE COMANDĂ ODUS II otv ÎMPOTRIVA între interregne, i e iar până la construirea unor noi idealuri de viaţă şi activitate, comportamentul individului era subordonat "numai propriei minţi" (vezi "Întrebări" XV,) Din toate acestea este încă departe de a nega obligația datoriei morale în general Dar totuși nu voi insista împotriva domnului Radlov asupra unei asemenea interpretări a lui Nietzsche În schimb, voi sublinia acest lucru: acest Nietzsche, așa cum este indicat în articolul domnului Preobrazhensky la care se referă domnul Radlov, a fost internat într-un spital pentru bolnavi mintal "din cauza idée fixe că el este Creatorul lumii" (vezi "Întrebări" XV,) Iar pentru nebuni, la pagina a pamfletului meu, eu însumi am

permis o excepție de la regula recunoașterii generale a obligației datoriei morale Da, și să nege nebunii, cât le place, obligativitatea legii morale și să facă metafizica, construită pe postulate morale, să nu fie obligatorie pentru ei; dar metafizica nu este construită pentru ei Desigur, Nietzsche era încă în libertate când și-a scris compozițiile Dar știe domnul Radlov de ce psihiatru Nietzsche a fost investigat la acea vreme? Între timp, în aceeași carte, Questions of Philosophy, la care domnul Radlov își trimite cititorii pentru informații despre Nietzsche, există astfel de cuvinte ale psihiatrului domnul Chizh: "Psihiatrii știu", spune el, "câți bolnavi mintal sunt" printre oameni toată lumea consideră sănătos, dar ciudat, original etc ; ei mai știu că este adesea necesară o observație lungă pentru a decide dacă persoana în cauză este sau nu bolnavă mintal!" (p , sec II) Iar domnul Radlov, probabil, nu va contesta faptul că Nietzsche este un mare original și că argumentația sa este notabilă pentru ciudatenii considerabile, adesea chiar sofisme grosolane c) În ceea ce privește referirile la vreun filozof (deși nu prevăd la cine altcineva s-ar putea referi oponenții mei *); pentru referirea la Mandeville si sofistii pe care am analizat-o deja in prealabil (p si ale pamfletului) in cercetarea mea in cazul in care ar fi facuta, remarc odata pentru totdeauna ca sunt admise logic doar **) **) Este vorba într-adevăr de filozofi care deduc geneza moralei din supunerea la autoritate? Dar una este să explici geneza, iar alta să deții recunoașterea unei îndatoriri morale Întrebări de filosofie, carte v Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY mie (adică în apărarea părerii mele), dar nu și adversarilor mei (nu în infirmarea ei), pe care l-am folosit în pamflet (p) Cert este că filozofii sunt sceptici de profesie; căci pentru ei îndoiala servește ca un dispozitiv pentru analiza gândurilor; este pentru ei ceea ce este un experiment pentru un chimist Ei adesea, după cum se spune, se incită la îndoială și pentru aceasta încearcă să nege totul, pentru a afla ce anume și de ce anume nu poate fi negat În consecință, nu ar fi nimic surprinzător dacă unii filosofi s-ar incita uneori la astfel de negări, la care ei înșiși le vor renunța ulterior cu groază (dacă reușesc să facă acest lucru), ca de a merge împotriva întregii lor ființe Prin urmare, dacă, în ciuda acestui fapt, nimeni (sau chiar aproape nimeni) dintre filosofi nu neagă obligația datoriei morale, atunci este destul de (logic) permis să mă refer la acest fapt pentru a confirma recunoașterea lui generală Oponenții acestui punct de vedere, totuși, ar avea în mod logic dreptul de a se referi la opiniile filozofilor numai dacă printre aceștia din urmă negerii moralității ar apărea nu ca o excepție nesemnificativă, ci ca o regulă generală: această împrejurare ar indica faptul că studenții atenți a spiritului uman nu găsesc în mod firesc în el recunoaşterea emergentă a obligaţiei datoriei morale De fapt, este mai mult decât îndoielnic dacă astfel de excepții există B G Radlov expune "diferențele de opinii asupra moralității" (p): "în acel moment", spune el, "deoarece logica și matematica sunt aceleași pentru toată lumea, opiniile morale sunt semnificativ diferite (de exemplu, opiniile despre poligamie)" *) Prin urmare, se îndoiește că simțul moral poate servi drept fundament pentru metafizică: ar fi o altă chestiune, crede el, dacă moralitatea, ca și matematica și logica, ar fi deja reduse la *) Și poate, în același sens al cuvântului, se poate argumenta că logica și matematica nu sunt la fel pentru toată lumea? De exemplu, unul consideră ceva logic obligatoriu sau logic admisibil, în timp ce celălalt nu consideră același lucru ca fiind astfel Cel puțin, domnul Radlov din anumite motive s-a gândit la această frază și imediat după ea (fără lacune) a

adăugat: "Nu neg că există o singură moralitate ideală, Biblioteca "Runivers" SECUNDAR PROVOCAREA DE A LITIGI DESPRE COMANDĂ ODUTL ȘI OTV ÎMPOTRIVA evident pentru toate și fiecare axiome; dar suntem încă prea departe de asta (ibid) Totuși, varietatea vederilor morale nu prezintă absolut nicio dificultate în aplicarea metodei metafizicii critice Până la urmă, această diversitate nu contrazice deloc recunoașterea generală a caracterului obligatoriu al legii morale (și trebuie menționat că domnul Radlov nu afirmă nimic de acest fel); căci oricât de diverse ar fi părerile morale din punct de vedere al conținutului, toate sunt asemănătoare între ele în sensul că în toate se manifestă recunoașterea caracterului obligatoriu al datoriei morale: toate sunt considerate de adepții lor ca obligatoriu Și dacă da, care este dificultatea? Numai în acele cazuri va fi dacă cutare sau cutare poziție a metafizicii critice se bazează pe o anumită formulă a legii morale, care este recunoscută nu de toată lumea, ci de o minoritate de oameni În acele cazuri, când propozițiile metafizice se bazează pe însuși faptul obligației universal recunoscute a datoriei morale, indiferent de modul în care formulăm conținutul legii morale, i e în acele cazuri în care ele sunt implicate în însăși recunoașterea obligației datoriei morale în general, obligația primei nu depinde deloc de diferența de conținut a vederilor morale Iar adevărul inspirației altcuiva este tocmai acesta: el este postulat nu prin cutare sau cutare formulă a legii morale, ci prin însuși faptul de a recunoaște obligația datoriei morale în general Deducând-o, nu am menționat niciodată cum înțeleg și cum ar trebui să înțeleg formula legii morale Și totuși, între timp, am subliniat (p și urm ale pamfletului) că nu numai această propoziție, ci și altele, pot fi deduse prin metoda metafizicii critice și, în plus, cu totul independent de conţinutul opiniilor noastre morale Astfel, indicația domnului Radlov nu are importanță în discutarea posibilității aplicării metodei metafizicii critice Ar fi o altă chestiune dacă, printre diversele morale și că diferențele morale depind de subdezvoltarea oamenilor " Și ce fel de logică este pôhíz - ideală sau nu ideală? Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY Au existat astfel de opinii, a căror caracter obligatoriu nu ar postula ideea de animație a altcuiva Astfel, se poate trece în siguranță la construirea unei metafizici critice, independent de diferențele de opinii morale Judecând prin analogie, se poate spera că în acest fel etica însăși va fi avansată, că se va apropia de stabilirea axiomelor moralității universal recunoscute Într-adevăr, recunoașterea obligației de a ne armoniza gândurile unele cu altele a existat cu mult înainte de vremea când logica se reducea la axiomele ei Din această recunoaștere au pornit în construcția tuturor sistemelor filozofice; și în acest fel au dezvoltat, printre altele, logica însăși Procesul de apariție a geometriei inspiră ideea că nici acele propoziții metafizice care depind de diferența de opinii morale nu vor fi inutile: nu trebuie decât să pierdem din vedere condițiile în care aceste propoziții pot avea sens Într-adevăr, înainte ca Euclid să reducă geometria la axiome, propozițiile sale individuale au fost dovedite pe baza celor care fie au rămas nedemonstrate, datorită simplității lor, dar nici nu s-au redus la axiome, fie au fost justificate empiric (măsurare mecanică etc) Și toate acestea au dus la apariția sistemului armonios al lui Euclid Metoda metafizicii critice este unul dintre elementele foarte importante ale filozofiei lui Kant Și acum domnul Radlov întreabă (p): i) dacă ne întoarcem deja, atunci de ce numai la Kant, și nu la Thales;) dacă ne întoarcem la Kant, nu va trebui să mergem a doua oară pe aceeași cale care a dus de la Kant la Hegel (și voi adăuga pe cont

propriu, chiar și la starea actuală)? Este ușor să răspundem la toate acestea cu următoarea comparație: în vremea celor mai mari abuzuri din partea catolicismului, au apărut Luther și alți reformatori (și oricine îi poate înlocui pe vechii catolici actuali în locul lor) care au cerut (dacă ei înșiși au reușit să facă acest lucru sau nu este irelevant) o întoarcere la creștinismul original, nedistorsionat Au avut dreptate oponenții lor când le-au răspuns: dacă ne întoarcem în treburile religiei, atunci de ce la învățătura Evangheliei și nu la fetișism? Și dacă ne întoarcem la creștinismul originar, atunci aceasta nu înseamnă că trebuie să trecem din nou prin întreaga cale a Evului Mediu cu lupta lui Biblioteca "Runivers" STORCH PROVOCAREA DE A LITIGI DESPRE COMANDĂ ODUS ȘI OTV ÎMPOTRIVA ; papă cu putere seculară, mare schismă etc ? Așa că nu ar trebui să ne întoarcem la Thales, pentru că el nu a avut ceea ce a avut Kant și tot ceea ce era valoros cu el este repetat de Kant La fel, nu avem de ce să ne temem de a repeta trecerea de la Kant, prin Fichte și Schelling, la Hegel , etc La Kant, i e în învățătura sa, este necesar să se facă distincția între Kantul istoric, departe de a fi străin de concepții și erori dogmatice, de Kant ideal, care a pus întrebări despre cunoaștere pe un teren cu totul nou și, astfel, a fundamentat critica Kant istoric, acționând asupra minții cititorilor săi în condițiile istorice în care se aflau, ar fi putut și ar fi trebuit să-i conducă prin Fichte și Schelling la Hegel; dar nici Kant istoricul nu poate face asta acum, din moment ce condițiile vieții intelectuale nu mai sunt aceleași De fapt, se recomandă nu numai să se întoarcă la Kant, ci să se asimileze principiile criticii create de el pentru a, curățându-le de impuritățile de dogmatism, să meargă chiar mai departe decât Kant în dezvoltarea filozofiei pur critice Alexandru Vvedenskyi Observații la prelegerea П N Mylyukova La începutul acestei prelegeri interesante și ingenioase există un punct criptic care trebuie explicat După ce a declarat slavofilismul "om mort", venerabilul istoric ne informează că acest mort a lăsat în urmă posteritatea a fost puternic împărțită în două părți, care divergeau complet una de cealaltă în privința semnificației moștenirii primite "La baza vechiului slavofilism stau două idei indisolubil legate: ideea de naționalitate și ideea destinului său istoric mondial Printre adepții școlii aceste idei au fost împărțite Ideea de naționalitate a devenit proprietatea exclusivă a grupului protector, ca să spunem așa, de dreapta al slavofilismului Ideea rolului istoric mondial al naționalității ruse a fost reînviată în fața ochilor noștri de un alt grup, Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV care s-ar putea numi stânga slavofilismului; legătura ei cu slavofilismul este neîndoielnică, deși ea însăși refuză uneori să se claseze printre adepții acestei doctrine Apariția unei noi fracțiuni a provocat, așa cum era de așteptat, o respingere ascuțită și critici din partea legitimiștilor slavofilismului, dar, la rândul ei, nu le-a rămas datoria Câteva rânduri mai târziu, se vorbește din nou despre "dispute între două facțiuni ale slavofilismului - dispute ale căror ecouri le întâlnim încă în ultimele numere de ziare și în ultimele cărți ale revistelor" Acesta este ceva foarte recent și totuși, dacă aș fi întrebat: ce este această nouă facțiune a slavofilismului, care a reînviat în fața ochilor noștri ideea titlului istoric mondial al Rusiei, din cine constă această facțiune, unde și cum isi manifesta existenta, ar trebui sa raspund cu deplina ignoranta Între timp, ar fi trebuit să știu asta mai mult decât oricine altcineva, pentru că, după cum se va dovedi mai târziu, acest grup, partid sau fracțiune este reprezentat tocmai de mine și acea vocație istorică mondială a Rusiei,

care, potrivit lectorului, este adusă în prim-plan noul "grup" de slavofili, nu este altceva decât ideea mea despre o teocrație universală sau realizarea adevărului creștin în viața politică și socială a omenirii Când vine vorba de "grupul" reprezentat de Danilevsky și Leontiev, atunci P N Milyukov are motive să se limiteze la acești doi scriitori originali, păstrând tăcerea despre ceilalți care li se alătură, deoarece toată lumea știe că numele acestor ceilalți este legiune și că în multe organe ale presei mari şi mici sunt la dispoziţia lor Dar în ceea ce privește "grupul" care mărturisește ideea unei teocrații mondiale, venerabilul lector m-a numit singur dintr-un alt motiv, tocmai pentru că nu putea numi pe nimeni în afară de mine *) Și dacă în acest fel un nou "grup", "partid" sau "fracție", care a reînviat în fața ochilor noștri elementul universal religios al vechiului slavofilism, nu numai că îmi apare, ci este format numai din mine, atunci, atunci, un fenomen colectiv Cunosc scriitori printre noi care sunt mai mult sau mai puțin solidari cu mine în părți, dar P N Milyukov nu se referă la aceste părți și eu însumi văd rațiunea de a fi a activității mele nu în aceste părți, ci în combinarea lor Biblioteca "Runivers" ÎNLOCUIREA PRELEȚII LUI T N MYLUKOV Õ nimic din societatea și literatura noastră, căreia îi este dedicată jumătate din prelegere, nu există deloc și nu a existat Desigur, nu poate fi decât măgulitor pentru mine faptul că venerabilul istoric a vorbit despre mine la plural, iar uneori la feminin (de exemplu, ea însăși * vezi mai sus), dar dreptatea cere să notăm ce transformare arbitrară a unei singure persoane într-un întreg grup este, ciudat în sine, reflectă nefavorabil asupra conținutului general al acestei prelegeri, de altfel excelentă Dacă în realitate nu există deloc "fracțiune de stânga" a slavofilismului, atunci nu există nici una de drept: în consecință, acel grup de adepți ai naționalismului reacționar, existent și foarte numeros, pe care P N Milyukov mi se opune, nu este o fracțiune din Slavofilism, dar că într-o zi alta Desigur, nu voi nega legătura genetică internă dintre această tendință și unele dintre elementele principale ale vechiului slavofilism, mai ales că această legătură a fost indicată și explicată de mine în urmă cu câțiva ani (vezi cartea The National Question in Russia, numărul II)) În același timp, ca "metafizician", mai atent la legătura speculativă a ideilor decât la succesiunea propriu-zisă a fenomenelor, era foarte obișnuit să aduc în prim-plan firul dialectic care duce de la idealurile vechiului slavofilism la ventrilocismele celor mai noi "patrioți", pe de altă parte, eu, ca publicist, pentru care nu contează în ce sunt compuse fenomenele cunoscute și cum se produc, ci la ce duc ele (cui bono?)* - a fost necesar să subliniem rezultatul practic pe care slavofilismul, cu toate meritele sale abstracte, pe dela s-a transformat acum doar într-un suport și decorare a unor asemenea tendințe, pe care le consider nu numai false, ci și dăunătoare pentru Rusia Și când unul dintre puținii "legitimiști" ai vechiului slavofilism, neobservând nici motivul practic, nici caracterul dialectic al criticii mele, a văzut în ea o calomnie vicioasă împotriva slavofililor, o asemenea nedreptate nu m-a surprins deloc și nu m-a surprins să mă jignească din partea venerabilului D T Samarina A fost o neînțelegere firească: a căutat de la mine o fotografie istorică obiectivă a unor persoane dragi lui, în timp ce pe mine mă interesa doar "legătura lucrurilor" (nexus rerum), ideologia Biblioteca "Runivers" VL A di MIR SOLOVIEV pe de o parte, practice pe de altă parte Dar obiecțiile lui D t Samarina, fiind nedreaptă față de mine, ar fi destul de corectă și potrivită în raport cu P N Milyukov Până la

urmă, el nu este un metafizician și nu un publicist, ci un istoric cu o direcție exclusiv pozitivă; prin urmare, trebuie doar să studiezi geneza faptelor și să nu te complați într-o dialectică a ideilor și a considerațiilor de scop Dar, de fapt, tendința, pe care PN Milyukov îl consideră pe Leontiev drept reprezentantul extrem, nu a izvorât deloc din slavofilismul lui Homiakov și Samarin, Kirevskikhs și Aksakovs Autorul cărții "Metafizica în Grecia antică", dar în niciun caz autorul cărții "Finanțe în Rusia sub Petru cel Mare", a avut dreptul să-l numească pe Leontiev "slavofil dezamăgit", / Pentru a conecta Leontiev cu Hhomyakov și Aksakov, aveți nevoie a "privi la rădăcină", iar o astfel de ocupație este însușită de un ^metafizicieni } pentru pozitiviști, toate rădăcinile, în egală măsură precum vârfurile sunt ascunse în abisul incognoscibilului De fapt, Leont'ev nu a fost și nu putea fi un slavofil deziluzionat, pentru simplul fapt că nu a fost niciodată fascinat de slavofilism Opiniile lui au fost formate sub patru ani influențe principale: i) Pietatea bizantino-monastică,) Sistemul juridic ruso-stat al lui Katkov,) T P Filippov și) teoria tipurilor culturale și istorice a lui Danilevsky Dar această teorie este tocmai cea care distinge în esență opiniile autorului "Rusia și Europa" de slavofilism și, desigur, nu a fost luată de la slavofili Leontiev i-a evitat mereu pe aceștia din urmă, tratându-i cu dispreț respectuos, de parcă ar fi fost oameni buni, dar muzicieni răi El a plasat nemăsurat mai sus decât erau Katkov, căruia i-a propus să ridice un monument viu pe Bulevardul Strastnoy, în ceea ce privește "statul" nostru Pușkin Dar cultul Katkovsky al statului absolut poate fi din nou doar dialectic și în niciun caz pozitiv - istoric asociat cu slavofilismul Când P N Milyukov din el însuși și în felul său repetă genealogia stabilită de mine: Homiakov l-a născut pe Danilevsky, Danilevsky i-a născut pe Leontiev și pe alții ca el, atunci eu, desigur, *) Referirea lui la Danilevsky ca veriga intermediară nu schimbă deloc starea de lucruri, după cum vom vedea acum ' Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII PRIVIND O PRELEGĂ A P N MILUKOV Nu argumentez împotriva acestei genealogii, ci numai împotriva acordului ei cu punctul de vedere principal al venerabilului istoric, din câte știu Pentru mine, doar astfel de genealogii au o valoare intrinsecă, dar pentru un istoric pozitivist, dacă este consecvent, trebuie să fie la fel de străine ca genealogiile biblice Într-un caz particular, o asemenea legătură genetică internă nu poate fi admisă dacă nu se admite adevărul general că istoria umană, cel puțin istoria mentală, este determinată de o cauzalitate ideală independentă, indiferent de relațiile factuale externe *) Această considerație înmoaie foarte mult forța propoziției pe care P N Milyukov o pronunță asupra ideilor mele: "toate acestea sunt compuse și inventate în golul spațios al gândirii abstracte" Ce fel de gol se înțelege aici, aflăm din următoarea descriere: "contempltivitatea unui mistic medieval se îmbină în învățăturile lui Solovyov cu cazuistica scolastică a unui talmudist experimentat Dezvoltarea dialectică a gândirii principale este complicată de metodele sale teologice de interpretare analogă a textelor sacre Ar fi în zadar să cauți aceste dispozitive în logica modernă Pentru a le găsi, nu este suficient nici măcar să ne întoarcem de la logica lui Mill la logica lui Hegel: pentru aceasta trebuie să ne întoarcem la logica lui Origen din Alexandria Deci, vorbim despre acea zonă largă a gândirii și acțiunii religioase, care îmbrățișează Origen, și talmudiștii, și scolasticii, și misticii și poate altceva Până acum, în această zonă au locuit "sufletul și sensul" tuturor fenomenelor de viață ale istoriei umane Și dacă IL N Milyukov refuză să-mi critice

părerile pe motiv că nu avem un punct comun cu el, atunci mă întreb: pe ce temei se află el însuși când ia tărâmul ideilor religioase pentru golul spațios al gândirii abstracte? În orice caz, acest teren nu este pozitiv-istoric Esența gândurilor mele P N Milyukov pe bună dreptate *) Justiția ne cere să notăm că, căzând în contradicția indicată, omul nostru de știință a rămas un fidel adept al lui O Comte, care a combinat și incompatibilul, - pe de o parte, susținând că nu cunoaștem decât legătura reală a fenomenului, iar pe de altă parte, că istoria controlului stă cu idei Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV răspunde cererii ca creștinismul să fie realizat în viața socială și politică a omenirii Ce este, mai exact, "inventat și compus" de mine aici: credința creștină, sau cerința ca această credință să fie îndeplinită în practică? Slavofilismul conținea germenul unei înțelegeri adevărate, universale, a creștinismului Acest germen, după cum recunoaște istoricul nostru, a fost închis printre vechii slavofili, în timp ce printre urmașii lor ai "fracțiunii de dreapta" a fost complet înăbușit și înăbușit de elemente străine și direct ostile PN Milyukov îmi atribuie revigorarea și dezvoltarea ulterioară a acesteia Nu am nimic de obiectat la această indicație istorică, chiar dacă a fost însoțită de o ridicare mitologică a mea la genul și pluralul feminin Pe de altă parte, este puțin probabil ca cineva să conteste afirmația autorului nostru că slavofilismul, concret, unit, a murit și nu va învia Fie că ideea universal-religioasă care a apărut din ea a murit și ea, această întrebare, hotărâtă arbitrar de P N Milyukov, este încă supusă unei autorități superioare Vladimir Solovyov Biblioteca "Runivers" Societatea psihologică CL Procesul-verbal al ședinței, martie Întâlnirea a fost deschisă la ora , sub președinția lui N Ya membri actuali: A A Abrikosova, N A Abrikosova, A P Basistova, N V Bugaeva, V R Buike, V A Goltseva, V N Ivanovskago, P A Kalenova , S S Korsakov, O V Leonova, L M Lopatina, A G V G Petrovsky, A G I Rossolimo, V K Rota , θ A Savey-Mogilevich, V P Serbskago, A A Tokarskago, N I Shishkin și E A Schmidt și gg membri concurenti: A S Goncharova si A A Andreeva În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Citiți și aprobați procesul-verbal al ședinței precedente Propus spre vot pentru membrii titulari ai Societății: prof psihologia Academiei Teologice din Moscova Sokolov (N Ya Grotom și L M Lopatin), doctor în medicină S θ von-Stein (N Ya Grotom și L M Lopatin) și scriitorul A I Ertel (N Ya Grotom, L M Lopatin și V A Goltsev) N Ya Grot a declarat că Dr A P Basistov propune spre publicare în Proceedings of Society traducerea sa din Op Hartmann: Fundamentele realismului transcendental Hotărât: traducerea menționată mai sus să fie tipărită Președintele a anunțat că a primit de la șeful Secției de Psihologie a Departamentului de Etnologie și Arheologie de la Târgul Mondial din Chicago o invitație adresată Societății de a accepta Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ posibilă participare la expoziție (prin trimiterea de publicații, fotografii etc) Hotărât: să trimită publicaţii ale Societății N Ya Grot a prezentat membrilor Societății lista de întrebări pe care le primise de la omul de știință din Leipzig Dr Gruber pentru studiul cazurilor anormale de senzații auditive însoțitoare cu senzații de alte ordine (în principal vizuale), cu o cerere de a-l informa, Gruber, cu privire la observațiile sale conform întrebărilor stabilite Se anunță o ofertă primită prin N A Abrikosov de la recent înființată Societatea anglo-rusă din Londra de a-i trimite publicațiile Societății de Psihologie Rezolvat: trimiterea publicațiilor Acțiune membru Serbsky a citit un raport amplu "Despre opiniile psihologice ale lui Meinert" Principalul merit al regretatului

om de știință a fost în acele contribuții extinse pe care le-a adus la studiul structurii creierului și a rolului părților sale individuale în viața mentală a omului și a animalelor Rezultatele tuturor rezultatelor alinierii rolului relativ, în viața psihică umană, centrii "subcortical" (intern, sub creierul coroanei celor care zac) și "cortical" (componente ale scoarței exterioare) sau stratul exterior al serego-ului creierului mare) și Mainele de aurizare a locației Localiza Munku cu rezultatele experimentelor lui Goltz, care infirmă localizarea centrilor motori și senzoriali în cortexul extern al creierului (a reusit sa realizeze ca un singur caine din laboratorul sau sa traiasca un an si jumatate fara cortex cerebral, cu doar centri subcorticali, in timp ce se hraneste normal, se misca si raspunde in general la toate impresiile exterioare, dezvaluind doar absenta arbitrarului, alegerii si înţelegerea psihică a tot ceea ce s-a întâmplat în jurul ei) Conform teoriei lui Meinert, acest lucru se explică prin faptul că toată viața senzorială și motrică este controlată de centrii subcorticali, în timp ce cei corticali controlează doar imagini ale amintirilor, ideilor, conceptelor și, în general, toată activitatea mentală și psihică superioară În partea ulterioară a raportului, au fost descrise în detaliu părerile lui Meinert cu privire la legătura dintre diferitele funcții mentale complexe ale unei persoane cu activitatea centrilor corticali și asocierile acestora între ele Totodată, referentul, urmând Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ după Meinert, a încercat să afle, în legătură cu funcțiile acestei părți a creierului, dezvoltarea la o persoană a memoriei, procese de asociere, inferență, interpretare cauzală a realității, formarea individualității primare și secundare, idei de spațiu , timpul, cauzalitatea, libertatea și, în sfârșit, conceptele morale O caracteristică comună a învățăturii lui Meinert este recunoașterea idealității acelei idei de lume pe care creierul nostru o construiește, datorită organizării sale și elementelor pe care le introduce din sine în conștiința noastră Meinert refuză să rezolve problema a ceea ce este conștiința În observațiile lor despre ref Dr Serbsky, L M Lopatin și-a exprimat nedumerirea față de afirmația sa că activitatea centrilor subcorticali senzoriali este inconștientă, în timp ce activitatea centrilor corticali, conform lui Meinert, este conștientă, dar lipsită de orice caracter senzorial, fiind doar lucru pe imagini reflectate ale amintirilor Cum se poate nega conștiința percepțiilor senzoriale și să se afirme absența unui moment senzorial în actele de conștiință? V P Serbsky a subliniat că Meinert nu a clarificat exact ce a vrut să spună prin conștiință și inconștiență în ambele cazuri N Ya Grot a subliniat că conceptul de inconștient trebuie tratat cu grijă, deoarece conceptele de inconștient și conștient sunt relative: activitatea inconștientă presupune întotdeauna un moment mental și, prin urmare, este inconștient doar în raport cu centrul principal al conștiinței și canalul principal al bunăstării mintale, care constituie viața - "eu" sau personalitatea noastră, dar pentru centrii secundari ai psihismului este probabil conștient, de către aceștia este conștient L M Lopatin și-a exprimat în continuare nedumerirea față de expresia lui Meinert că creativitatea spirituală nu trebuie permisă, indiferent de energiile și excitațiile primite de creier din exterior și din corp Singura dovadă a lui Meinert este legea conservării energiei Dar aceasta nu este o dovadă, deoarece nu a fost încă dovedit că legea conservării energiei are un sens metafizic (ontologic) necondiționat în raport cu orice ființă și că nu poate exista o sferă de "ființă mentală și creativitate" în care este tocmai inaplicabil Evident, dovada lui Meinert este pur a priori V P

Sârbă recunoscută Biblioteca "Runivers" Õ SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ că Meinert nu dă altă dovadă a poziţiei sale L M Lopatin și N Ya Grot au protestat în continuare împotriva afirmației lui Meinert că spațiul, timpul, cauzalitatea etc , sunt produse ale creierului Creierul însuși este o reprezentare dată sub forma spațiului, iar prin activitatea sa cunoscută sub formele timpului și cauzalității Rezultă că creierul, fiind el însuși o reprezentare în timp, spațiu etc , creează aceste reprezentări și, deci, el însuși Aceasta este o greșeală comună a idealismului materialist N Ya Grot a subliniat în continuare o contradicție ciudată între afirmațiile lui Meinert că toată diversitatea fenomenelor mentale se reduce la diversitatea structurii anexelor periferice terminale ale nervilor, și nu la celulele centrale ale creierului, în timp ce toate produse speciale și extrem de diverse, complexe ale memoriei, inferenței și altele Cele mai înalte activități mentale se reduc, conform aceleiași teorii, la diferite funcții ale celulelor centrale ale cortexului cerebral În mod evident, localizarea funcțiilor mentale ar trebui permisă și în cortexul cerebral și, prin urmare, elementele acestui cortex ar trebui recunoscute ca având aceeași structură și funcții diferite ca și celulele periferice ale anexelor terminale (retina ochiului etc) Dr A A Tokarsky, alăturându-se remarcii lui N Ya Grot, a adăugat că în acest moment V P Serbsky nu a transmis cu exactitate ideea lui Meinert: acesta din urmă obiectează doar la localizarea specială a centrilor senzoriali și motorii în cortex, presupunea Munkom, și nu împotriva oricărei localizări, iar acest lucru nu este infirmat de experimentele lui Goltz N Ya Grot a observat că reproșurile făcute indirect de referentul psihologiei, când a spus că fiziologia "nu recunoaște nimic mistic și misterios" și că nu este înclinată "să recunoască miraculosul", nu lovesc ținta, întrucât, în primul rând, fiecare știință, și în consecință și psihologia, în explicarea fenomenelor evită miraculosul și misteriosul și, în al doilea rând, există o limită atât pentru psihologie, cât și pentru fiziologie, dincolo de care explicațiile lor nu trec și dincolo de care sfera de neînțeles începe și, prin urmare, într-un anumit sens, minunat Pentru fiziologi este conștiința, pe care refuză să o explice, iar pentru psihologi este sufletul Primul concept nu ne spune mai mult decât Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ al doilea, al doilea nu este mai mistic decât primul Psihologia fiziologică are doar deficiența că, în ultimele sale concepte, nu exprimă momentul activității, activitate inerentă vieții mentale, dar, între timp, ea însăși admite că orice percepție a lumii este subiectivă și este creată cu participarea unui fel a muncii interioare Ședința a fost închisă la ora - SP Procesul-verbal al ședinței închise din martie Întâlnirea a fost deschisă la ora : sub președinția lui N Ya Grot, cu secretarul Yu acțiune A A Abrikosov, A V Adolf, A P Basistov, A S Belkin, K N Ventsel, V A Goltsev, V N Ivanovsky, P A Kalenova, D P Konissi, S S Korsakov, L M Lopatina, A G Petrovskago, A G Petrovskago, V go P membri-concurenți: A θ Hartwig, A S Goncharova și J D Selivaciov În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Citiți și aprobați procesul-verbal al ședinței precedente A avut loc un buletin de vot pentru membrii titulari ai Societății de persoane propuse în ședințele anterioare: П P Sokolov și A I Ertel au fost aleși în unanimitate, S t fon-Shtein cu majoritate și împotriva i, N V Ruzsky- contra , Președintele a declarat că a primit o propunere de la domnul Titovsky, care studia filosofia la Berlin, de a publica în Proceedings of the Society o traducere a op Paui-setia-Einleitung zur Philosophie S-a hotărât: având în vedere faptul că în Trudakh sunt publicate doar

traduceri ale unor opere ale scriitorilor clasici, să se tiparească traducerea lucrării propuse, dacă se dovedește a fi bună, nu în Trudakh, ci în edițiile revistei Acțiune membru V N Ivanovsky a citit un raport al lui N A Ivantsov intitulat: "Patru metode de investigare experimentală", referitor la disputa dintre autor și L M Lopatin despre originea adevărurilor matematice • În acest mesaj, domnul Ivantsov apără corectitudinea înțelegerii sale mai ample a termenului "inducție", ca desemnare a oricărui proces mental care pornește de la o parte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ nosti, din datele experienței senzoriale; Celebrele patru metode ale lui Mill sunt metode doar de cercetare experimentală, în sens restrâns, de laborator și, prin urmare, nu au nimic de-a face cu matematica Referitor la aceasta, cum L 'M Lopatin și alți membri au explicat că aceste metode sunt potrivite, potrivit lui Mill, nu numai pentru cercetări experimentale, ci au aceeași aplicație în domeniul observației, în special metodele de similitudine și modificări concomitente Rezumând dezbaterea, președintele prof N Ya Grot spunea că motivul disputei este dat de posibilitatea unei interpretări duble a învățăturii lui Mill despre inducție: în sens larg, ca organ al științei inductive în general, și în sens restrâns, ca un proces care precede deducerea Având în vedere importanța secundară a disputei despre modul în care Mill a înțeles inducția și clarificarea suficientă a punctelor de vedere ale oponenților, problema este considerată soluționată Apoi V A Goltsev a comunicat întâlnirii notele sale - "Despre somn și creativitate" Referentul nu este total de acord cu P D Boborykin, care aduce creativitatea mai aproape de somn În viața noastră spirituală, în paralel, împletindu-se, există procese conștiente și inconștiente, subconștiente, iar adesea procesul, început în conștiință, trece apoi în inconștient și invers În creativitate, aria muncii conștiente este destul de mare, mai mult decât cred mulți oameni Conștiința creativității este concentrată în jurul ideii, a creației personajele lucrării, intrigi etc Apoi artistul începe să caute material expresiv, atât în mod conștient în jurul său, cât și din zona experienței sale anterioare, care în acest moment nu este iluminată de conștiință Premeditarea creativității, conștiința ei și, în acest sens, tendința nu numai că nu interferează cu creativitatea, dar constituie condiția acesteia N Ya Grot a obiectat că, în opinia sa, succesiunea momentelor din creativitate este inversă: mai întâi, munca inconștientă în sufletul artistului, apoi - întruchiparea conștientă a produselor sale, deși în acest din urmă caz, adevărata artistul nu inventează nimic, ci poartă imagini, până când este posibil să le îmbrace fără niciun efort în forme concrete Conștiința controlează doar rezultatele acestei lucrări și le unește Și, prin urmare, contrar opiniei lui V A Goltsev, tendința în creativitatea artistică nu ar trebui Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ au locuri Artistul caută adevărul - el nu are dreptul să nu dea din nou material pentru ideea pe care vrea să o demonstreze Cu cât este mai mare talentul artistului, cu atât mai obiective creațiile sale, cu atât mai puțin subiectivă colorarea convingerilor și opiniilor sale personale în ele L M Lopatin a remarcat că pentru fiecare lucrare aprecierea din acest punct de vedere trebuie individualizată Există, de exemplu, lucrări în care totul este în creativitate inconștientă, și nu într-o idee abstractă Și mai sunt și altele în care doar o idee inventată iese în prim-plan Este necesar să distingem în continuare ideea și intenția unei lucrări de o tendință O tendință moralizantă sau socială nu distruge întotdeauna arta unei impresii, deși îi dăunează (Sonata Kreutzer a lui L Tolstoi) S S

Korsakov a subliniat rigiditatea comparării creativității cu somnul; într-un vis, o persoană este mai jos, în creativitate - peste nivelul său obișnuit Termenul "tendință" înseamnă de fapt întindere și, prin urmare, sensul său anti-artistic este evident A A Tokarsky a remarcat că, fiind de acord cu V A Gol'pev în ceea ce privește caracteristicile actului creativ, el consideră că problema conștiinței și inconștienței creativității nu poate fi luată în considerare altfel decât în legătură cu problema liberului arbitru, având în vedere faptul că în problema conștiinței și inconștienței creativității, în cea mai mare parte, se presupune problema arbitrarului ei Dacă însă problema arbitrarului este separată de problema conștiinței și luată în considerare în prealabil, atunci aceasta din urmă va dobândi o semnificație secundară, întrucât va fi evident că actul creator se supune legilor generale ale actelor mentale complexe, adică decurge parțial conștient, parțial inconștient, ceea ce nu va mai părea o contradicție V N Ivanovsky, de acord cu referentul, consideră că tendința nu este deloc antiartistică, dacă este înțeleasă ca o expresie în opera a opiniilor și convingerilor morale și de altă natură ale autorului; în orice caz, obiectivitatea nu ne poate elibera de normele minții noastre, de noi înșine V A Goltsev, ca răspuns la obiecții, a spus că a înțeles tendința nu în sensul de "întindere"; versuri tendențioase în esență, subiectivitatea joacă un rol important în artă, iar dacă ideea operei este semnificativă, tendința este clară Questions of Philosophy, Vol i unsprezece Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ, iar talentul este mare, atunci lucrarea este artistică; talentul slab, desigur, nu va putea fi impregnat de o tendință fuzionează cu ea în procesul de creație N Ya Grot a obiectat că talentul este un sinonim pentru obiectivitate și că în viața subiectivă sau spirituală interioară a minții, voinței și sentimentelor există și ceva universal și obiectiv (obligatoriu pentru toată lumea) O tendință este tocmai o abatere de la aceste norme obiective Apoi, în şedinţă, s-a făcut distribuirea următoarelor rezumate (după sărbători) ' V t Dolgintsev și-a declarat dorința de a citi eseul "Despre semnificația filozofiei arabe", Yu P Bartenev - "Despre zece", L M Lopatin - "Cu privire la chestiunea asociației de idei", S S Korsakov - "Despre psihologia Microcefale" Propus să candideze la acțiune membru Societatea Dr H P Postovsky (S S Korsakov, V P Serbsky, A A Tokarsky, L M Lopatin) Şedinţa s-a încheiat la ora CHI Procesul-verbal al ședinței închise din aprilie Întâlnirea a avut loc în noua clădire a universității; deschis la ora / seri sub președinția lui N Ya Grot, cu secretarul Yu P Bartenev, în prezența domnilor acțiune membri: A A Abrikosova, N A Abrikosova, A V Adolf, N N Bazhenova, N V Bugaeva, K M Bykovsky, A S Belkina, V E Giatsintova, N M Gorbova, N A Eleonsky, V N Ivanovsky, P A Kalenova S Korobkina, L M Lopatina, gr A I Mamuny, I F Ognev, A S Pavlova, V P Preobrazhensky, G A Rachinsky, G I Rossolimo, A A Tokarsky, N I Timkovsky, N I Shishkin și gg membri concurenti: A A Andreeva, A S Goncharova, V t Dolgintseva, F D Selivacheva, V N Fominsky În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Citiți și semnați procesul-verbal al ședinței precedente Președintele a raportat o moarte subită la Sankt Petersburg membru P E Astafiev și a descris semnificația pierderii pentru Societatea Psihologică; membrii Societății au onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare Rezolvat: servi Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ o slujbă de pomenire pentru decedat în Biserica Universității și depunerea unei coroane de flori în numele Societății pe sicriul defunctului, care a fost săvârșită de N Yas Grot, L M Lopatin și S S Korsakov pe aprilie, când trupul defunctului a fost

oprit la gara Kursk Președintele, care este și redactor al revistei "Probleme de filosofie și psihologie", a raportat că treburile revistei s-au îmbunătățit, astfel încât acum este posibil să se publice fără pierderi Editorul revistei, A A Abrikosov, după ce și-a asumat deficitele din anii trecuți, propune Societății să preia publicația revistei, căreia îi donează întregul sold al cărții (revista din ultimii ani și cea a lui Gefding " Psihologie") S-a hotărât: numirea unei comisii din cadrul Societății i) să clarifice condițiile și costul publicării revistei pentru anii anteriori și) să elaboreze noi condiții de publicare S-a hotărât să se solicite membri ai comisiei: L M Lopatin, V P Preobrazhensky, N A Zverev, V A Goltsev și S S Korsakov -N I Grot a promis că va informa membrii Societății, în viitorul apropiat, despre date detaliate despre progresul revistei și fondurile acesteia în ultimii ani - Act membru P A Kalenov a citit mesajul dedicat întrebării "Despre credință și cunoaștere" Arătând că raportul său de față a fost cauzat de un articol al lui P E Astafiev, publicat într-un jurnal de filosofie și intitulat "Voința în cunoaștere și voința în credință", și că este imposibil să cinstim mai bine memoria defunctului decât prin dedicarea prima întâlnire după moartea sa la o discuție a problemei care îi era atât de aproape de inimă, referentul a încercat să stabilească diferența și chiar opusul conceptelor și domeniilor de credință și cunoaștere Credința este acceptarea unei propoziții ca adevăr fără verificarea experimentală sau logică a acesteia Există credința naivă (de exemplu, credulitatea copiilor), credința pasională și oarbă (când argumentele rațiunii sunt înecate de patimă) și, în sfârșit, credința conștientă, mai exact, de nerefuzat prin argumentele logice ale rațiunii Această credință rămâne uneori în plină forță, în ciuda protestului minții noastre și indiferent de orice influență a pasiunii, chiar și în ciuda acesteia Referentul are în vedere singurele principii ale acestei credințe: convingerile în existența liberului arbitru și în existența lui Dumnezeu Cunoașterea este rezultatul unei verificări experimentale a unei poziții, producție Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ dima în mod conștient și arbitrar, prin care judecata subiectivă se transformă într-una obiectivă (adică adevăr) Rezultatul acestei verificări este înțelegerea, adică discernământul necesității logice a dispoziției, exprimat în aducerea subiectului și predicatului propoziției la identitate A doua parte a lucrării înțelegerii este fundamentarea situației, aducând la unitate și la identitate fundația și efectul, cauza și efectul Credința conștientă este, dimpotrivă, credința în ceea ce este contrar rațiunii, depășește înțelegerea acesteia și este în contradicție cu legile logice ale identității și ale rațiunii suficiente Așa sunt tocmai pozițiile de credință despre liberul arbitru și existența lui Dumnezeu, dintre care prima este postulatul oricărei activități conștiente, iar a doua este baza activității morale, virtutea Acestea sunt postulatele sferei practice a spiritului uman O conștiință a datoriei este încorporată în noi, strictă și necondiționată, nu are nevoie de nicio momeală și recompense Conștiința datoriei poate fi explicată doar prin asumarea existenței lui Dumnezeu Dacă recunoașterea existenței lui Dumnezeu constituie astfel metafizica religiei, atunci estetica ei este iubirea față de Dumnezeu, reverența față de El, o formă a sentimentului înalt, așa cum au învățat despre aceasta Kant și Schiller L M Lopatin, subliniind că punctele de vedere ale referentului au multe în comun cu doctrina lui Kant despre postulatele rațiunii practice, a remarcat originalitatea argumentării sale și trăsăturile specifice ale concluziilor sale finale Eroarea

referentului constă într-o apreciere exagerată a legii logice a identității: uitând de lipsa totală de conținut a judecăților de identitate (un om este om, o masă este o masă), referentul vede în legea menționată idealul și tipul întregului adevăr, iar în reducerea la identitate sarcina tuturor cunoștințelor În consecință, el pune sensul legii rațiunii suficiente în identitate deplină între cauze și efecte Dar dacă cauzele și efectele sunt exact aceleași, atunci nu există nici cauze, nici efecte, nu există modificări sau procese, adică atunci cunoașterea va fi lipsită de orice conținut, iar realitatea va fi complet respinsă Esența conștiinței este să vedem diferențele, iar când nu sunt date diferențe, nu există conștiință Judecățile minții noastre exprimă nu identități, ci relații de termeni diferiți În mod similar, legea cauzalității Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ GBP> există o reconciliere făcută de mintea noastră între diversitatea fenomenelor observabile și unitatea interioară a puterii asumate la baza lor Din acest punct de vedere, liberul arbitru, de exemplu, nu este deloc absurd; nu există nicio contradicție logică în ideea unei ființe care la un moment dat poate alege liber una dintre multele forme de acțiune la fel de posibile, la fel cum nu există nicio contradicție în faptul că unele ecuații admit mai multe soluții posibile Prof A S Pavlov a remarcat că în zadar referentul omite, a treia dogmă a credinței conștiente este dogma nemuririi personale și că o anumită contradicție este recunoașterea simultană a complet opusului cunoașterii și credinței și, pe de altă parte, convergența cunoașterii cu credință în conceptul de "credință conștientă" Prof N A Eleonsky și-a exprimat convingerea că credința și cunoașterea în esență nu diferă unele de altele, deoarece orice credință este acceptată de noi pe o bază suficientă Tocmai "este posibil și un acord între necesitate și libertate, întrucât / ca libertatea este o necesitate conștientă și aprobată de rațiune a pulsiunii noastre umane N Ya Grot a subliniat că conceptul de liber arbitru nu poate fi redus la absurd: "că ceva ia naștere din nimic " Adepții liberului arbitru nu presupun, practic, nimic, ci o potențială forță spirituală, care nu este legată de nicio restricție exterioară Faptul că fiecare acțiune decurge în mod necesar dintr-o cauză cunoscută este fără îndoială; efect, adică creativ, și care nu poate fi dedus ca efect din alte cauze Credința și cunoașterea diferă nu în raport cu legile formale ale gândirii, ci doar ca două grade, sau doi poli ai aceleiași stări mentale - încrederea, care este alcătuită din elemente de simțire și gândire În plus, au făcut câteva observații de către G A Rachinsky, V E Giatsintov și H M Gorbov Propos să candideze la acțiune membru Vlad I Nemirovici-Danchenko (N Ya Grotom și Yu P Bartenev) Întâlnirea a fost închisă la ora : Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ IV Procesul-verbal al ședinței închise din aprilie Întâlnirea este deschisă (în noua clădire a universității) la ora a m seri sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul Yu P Bartenev, în prezența domnilor acțiune membri: N A Abrikosova, N V Bugaeva, N A Eleonskago, V N Ivanovskago, P A Kalenova, O V Leonova, A N Maklakov, I F Ognev, A G Petrovsky, N I Rzhondkovsky, A S Pavlov și concurentul V t Dolgintsev În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Citiți și semnați procesul-verbal al ședinței precedente Citiți scrisoarea prof Sergi, în care mulțumește Societății de Psihologie pentru onoarea pe care i-a conferit-o prin alegerea sa în funcție membrii A fost depusă o scrisoare din partea domnului Frenkel, în care își exprimă dorința de a fi ales membrii concurenți ai Societății de Psihologie Hotărât: să răspund cu un refuz pe motiv că domnul Frenkel este complet necunoscut Societății Oferta unui membru de

onoare al Societății Vlad Solovyov să traducă pentru publicare în "Proceedings" al Societății eseul lui Kant "Dreams of the Spiritualist" și op Schopenhauer - "Despre viziunea spirituală" Rezolvat: mulțumesc pentru traducerea operei lui Kant, dar o nouă traducere a op Schopenhauer este recunoscut ca fiind de prisos, deoarece unul există deja Membru-concurent V T a citit raportul "On sensul filosofiei arabe", în care a subliniat pe scurt starea religiei arabilor înainte de Mahomed, asimilarea filozofiei grecești de către arabi, principalele școli religioase și filozofice ale arabilor și meritele lor în transferul în Europa de Vest lucrările scriitorilor greci și ale savanților și comentatorilor arabi la sfârșitul secolului I și începutul secolului al XIII-lea Acest mesaj este, potrivit referentului, o introducere în lucrarea sa publicată mai târziu despre filosofia lui Moise Maimonide În dezbaterea asupra rezumatului, P A Kalenov a făcut mai multe remarci despre starea religioasă a arabilor (comparativ cu religia populară greacă, deoarece aceasta a fost exprimată în poeziile lui Homer) V N Ivanovsky a subliniat că, poate, în sensul ref Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ conținutul dat de el asupra chestiunii sensului filosofiei arabe este suficient, dar indiferent de aceste scopuri, nu se poate decât să-l recunoască ca fiind mărunt, necorespunzător dimensiunii temei puse în titlu În primul rând, conținutul abstractului privește, strict vorbind, doar câteva puncte din istoria islamului; este mai degrabă o schiță a istoriei religioase decât a istoriei filozofice Dar iar în acest cadru sunt indicate departe de toate faptele cele mai importante: deci nu este absolut nimic despre mișcarea mistică (sufismul), care a absorbit și a spălat cu fanatismul ei toată dezvoltarea mentală înaltă pe care o au realizat arabii Această mișcare este înrădăcinată, este adevărat, în necazurile sociale, în ordinea politică proastă a despoților răsăriteni; dar chiar și fără a atinge originea sa, s-ar putea prezenta pur și simplu ca un fapt, ca o viziune cunoscută asupra lumii, în afara condițiilor sale istorice Din acest punct de vedere, activitățile și scrierile lui Algazali (-ish), un sceptic în știință, un mistic în religie, care a finalizat dezvoltarea științei și a filozofiei în Califatul de Est și a servit ca organ al acestei reacții împotriva minții și cunoașterea, primesc o mare semnificație și semnificație Voi, în abstract, nu indică însuși conținutul filosofiei arabe, în primul rând metafizica ei; între timp, aici există fapte curioase: filozofia arabă a venit din aceeași rădăcină cu scolastica occidentală, de la Aristotel, nuanțată și modificată, în principal de panteismul neoplatonic; dar în dezvoltarea ulterioară au elaborat diverse aspecte ale moștenirii comune; Scolastica occidentală a studiat mai ales problema naturii universalelor, iar arabii problema relațiilor reciproce ale minții pasive și active (intellectus passivus et activus); acesta din urmă, după cum se știe, a fost identificat cu un singur spirit mondial, etern; iar de la recunoașterea celui dintâi ca muritor a urmat negarea nemuririi sufletului, care a servit drept principal motiv pentru a acuza filozofii de necredință În plus, recunoașterea separării lui Dumnezeu de lume, guvernată de cauza conexiunii dintre fenomene, recunoașterea eternității lumii, a timpului și a mișcării și negarea în consecință a creației - toate acestea sunt foarte importante pentru caracterizare a filosofiei arabe, deși, din păcate, nu și-a găsit loc în abstract Aceste învățături, asociate cu numele lui Averroes, au servit multă vreme ca obiect de groază pentru scolasticii occidentali și, deși a existat o întreagă școală în Padova Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Averoiști, dar totuși

"Comentatorul" era considerat un eretic rău, iar Toma d'Aquino îl respinge constant - De asemenea, abstractul nu indică mișcarea naturalistă în rândul arabilor, care este foarte importantă pentru Europa de Vest; "prințul medicilor" Avicena a fost timp de multe secole autoritatea medicilor europeni; prima înflorire a științelor experimentale în Europa (R Bacon și alții) este asociată și cu influența arabă Apoi, progresul considerabil al arabilor în matematică, optică, astronomie, mecanică, chimie; apelul la experiență în studiul naturii - pentru prima dată după greci, printre care însă au înflorit în special metodele abstracte filozofice și matematice (de exemplu, Aristotel și Arhimede), toate acestea sunt cuprinse și de termenul - "cel sensul filozofiei arabe" Concluzia generală care decurge inevitabil din aceasta nu este nici ea indicată: arabii au fost în secolele IV (-), alături de Bizanț, cel mai civilizat și mai educat popor; dar în Bizanț viața mentală din Evul Mediu a devenit treptat mai mică, revărsându-se în forme incomode pentru mișcare ulterioară și a adăugat puțin capitalului antic; arabii însă nu numai că comentau și studiau, dar aveau o adevărată viață intelectuală, nu doar asimilată, dar făceau și câțiva pași dincolo de antichitate Astfel, știința și filosofia arabă au propria lor semnificație independentă în istoria lumii Întâlnirea a fost închisă la ora SV Procesul-verbal al ședinței din mai Întâlnirea a avut loc într-o clinică de psihiatrie (pe Maiden's Field); deschis - la orele - sub președinția L M Lopatin, cu secretarul Yu P Bartenev, în prezența domnilor acțiune membri: D N Anuchina, A S Belkin, K N Wenzel, O P Gerasimov, N A Zvereva, V N Ivanovskago', P A Kalenova, D II Konissi, O V Leonova, gr I A Mamuny, N I Rzhondkovsky, V K Rota, θ A Savey-Mogilevich, V P Serbskago, E A Schmidt și gg membri-concurenți: A N Goncharova și θ D Selivaciov În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Citiți și aprobați procesul-verbal al ședinței precedente Propos să candideze la acțiune membru Societate- Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ I O Yarkovsky (V P Preobrazhensky, M S Korelin, L M Lopatin, A G Petrovsky și N I Shishkin) S S Korsakov a citit raportul său "Despre psihologia microcefalelor" și le-a arătat membrilor adunați un șapcă microcefalic, aflat acum într-o clinică de psihiatrie La început, referentul a subliniat legătura strânsă dintre psihiatrie și psihologie, servicii oferite reciproc de aceste științe; oferă o mulțime de cazuri anormale de viață și dezvoltare mentală, acestea, așa cum ar fi, "experimente ale naturii" și ajută la rezolvarea multor întrebări, cum ar fi, de exemplu, despre legătura dintre dezvoltarea mentală și dezvoltarea corporală, ca problema localizării în creier a centrelor care gestionează activitățile mentale individuale sau întrebarea despre relația dintre dimensiunea creierului și volumul abilităților mentale Microcefalia este un cap atât de mic, unde bolta craniană , și, în consecință, creierul închis în el, este prea mic în comparație cu dimensiunea restului corpului Între timp, greutatea medie a creierului unei persoane sănătoase ajunge la , - , grame, creierul unui microcefalie nu cântărește mai mult de - gr , iar raportul dintre greutatea creierului și greutatea întregului corp nu depășește i:ioo, uneori chiar : (la o persoană sănătoasă, : la :) Lobii frontali și parietali sunt deosebit de slab dezvoltați la microcefalii, în legătură cu care toți sunt idioți, unii sunt leneși, alții sunt mobili În știință, există două puncte de vedere asupra semnificației biologice a microcefaliei; unii oameni de știință (K Vocht) au văzut în microcefalie o manifestare a atavismului parțial și i-au considerat oameni la care partea anterioară a craniului și a creierului sunt dezvoltate ca o maimuță, invocând faptul ipotetic

acceptat al existenței microcefaliei în vremurile străvechi ca confirmare a teoriei evoluţioniste a lui Darwin Această teorie este acum considerată infirmată Alții au atribuit apariția microcefaliei condițiilor patologice ale vieții uterine, în care cartilajele craniului se osifică prea devreme, suturile craniene cresc excesiv, iar creierul se oprește în dezvoltare în stadiul corespunzător - luni de viață uterină În legătură cu această diferență de opinii cu privire la originea microcefaliei, există și un dezacord între oamenii de știință în evaluarea nivelului de dezvoltare mentală a microcefaliei; oamenii de știință din prima categorie au considerat această dezvoltare ca fiind extrem de slabă, apropiată de cea a maimuțelor și a oponenților lor complexitatea structurii mentale a microcefalelor Apoi, vorbitorul a apelat la descrierea microcefaliei, aflată într-o clinică de psihiatrie Aceasta este fiica unui soldat pensionar, în vârstă de de ani; în general, microcefalele nu trăiesc mult: cel mai în vârstă dintre ei a murit la de ani, astfel că acest subiect a depășit această vârstă până acum practic limitativă; activitatea ei mentală este vie, dar operațiile ei mentale sunt incoerente și inconsecvente; starea de spirit este întotdeauna bună, - des râde; articularea vorbirii este slabă; agitat; mers săritor Imitația este foarte dezvoltată și, de asemenea, imită acte complexe (cusutul etc); reproduce bine intonația vorbirii; munca mentală de recunoaștere se limitează la reproducerea pur mecanică a impresiilor pe care le primește; în general, nu există minte, acțiunile ei sunt doar "sub formă de acțiuni *", ea nu are aproape deloc "concepte", adică legătura cauzală semnificativă și oportunitatea produselor judecăților Ea are doar asociații de imagini în funcție de compatibilitatea și consistența percepției și după asemănarea exterioară Atașamentele ei sunt slabe, se pare că nu simte deloc frică, nu este rușine, sentimentele ei estetice sunt minime Apoi, microcefalia a fost demonstrată adunării, iar succesiv, prin întrebări, ordine de a face cutare sau cutare etc , s-au evaluat senzațiile de microcefalie (din manifestările lor exterioare), mișcările acesteia, calitatea și forța operațiilor mentale Apoi, după înlăturarea obiectului cercetării, referentul a rezumat rezultatele obținute de acesta și a subliniat absența sau dezvoltarea extrem de slabă a microcefalelor - combinații în sens ("concepte **"), ca principală trăsătură caracteristică a psihicului lor Pe această bază, referentul a formulat o ipoteză despre existența la oamenii normali a unei "puteri direcționale a minții** speciale, pe care o aduce împreună cu apercepția lui Wundt** și care (având în vedere caracterul uniform al acțiunilor sale) la toți oamenii) explică și "comunitatea minții umane** , existența în ea a "obligatoriilor pentru toți, fără excepție, a legilor și normelor necesare** Revenind la latura fiziologică a întrebării, el consideră posibilă localizarea acestei forțe în zonele anterioare ale cortexului emisferelor cerebrale (senzațiile de referință, după Meinert și alți scriitori, sunt localizate în subcortical, subcortical) centre) O astfel de ipoteză este în concordanță și cu experimentele (pe câini) ale lui Goltz, care au demonstrat că percepțiile sensibile și fenomenul de recunoaștere sunt localizate mai ales în partea posterioară a cortexului cerebral, care este relativ mai bine dezvoltat la microcefalici; centrele mișcărilor interne și externe sunt localizate în lobii anteriori Astfel, dezvoltarea foarte slabă tocmai a acestor lobi la microcefalici explică, poate, absența aproape completă a acestor centri în ei, care trimit impulsuri pentru operațiile minții, sau (din partea subiectivă)

absența aproape completă a acestui " forţa călăuzitoare a minţii" În cadrul dezbaterii prof N A Zverev a subliniat referentului că, de obicei, în psihologie un "concept" este o idee generală, o idee abstractă - și nimic mai mult, și nu acel rezultat complex al muncii minții, care este indicat de termenul "concepte " în referentul Referentul a răspuns că stă pe teren explicația filologică a termenului: de la verbul "înțelege" După referent, iată etapele dezvoltării mentale: i) senzație,) reprezentare - individuală și generală ,) concept - o combinație de sens rio N A Zverev a indicat că a doua etapă ar trebui să fie descompusă în două, dintre care ultima va fi un "concept" în sensul obișnuit A patra etapă va fi judecata P A Kalenov a remarcat că în timpul demonstrației microcefaliei au fost observate manifestări ale unor acte de gândire destul de complexe V N Ivanovsky a subliniat că Vladislavlev este de acord cu definiția conceptului dată de referent referentul, datorita aprecieri prea ridicate pe care o acorda termenului de "concept", este inclinat sa considere dezvoltarea psihica a microcefalelor prea slaba, in timp ce aceasta se deosebeste de cea normala mai degraba ca grad decat ca calitate În ceea ce privește teoria localizării, fiziologii trebuie să țină seama de dificultățile analizei psihologice și de absența în știință a unei soluții finale a disputei dintre nominalism și conceptualism; odată cu adoptarea acestei din urmă teorii, problemele de localizare devin mai dificile, deoarece conceptele trebuie localizate separat de reprezentările care le servesc ca materiale În ceea ce priveşte "apercepţia" se poate observa că aceasta a suferit SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ critica puternică și, de exemplu, un psiholog precum James, consideră că este complet inutil, ca atare; proceselor aperceptive aparțin, după James, și recunoașterea și percepția, și numirea și clasificarea și toate celelalte operațiuni ale minții "Apercepția" este pur și simplu un nume comun pentru produsele unei asociații Prof L M Lopatin și-a declarat acordul cu concluzia principală a referentului - existența unei "forțe călăuzitoare speciale a minții, întrucât numai legile asocierii nu pot explica întreaga viață psihică Dar referentul are o ambiguitate în termenul "sensul pe care îl ia, aparent, în două sensuri care interferează unul cu celălalt Această microcefalie are și oportunitatea acțiunilor, dar doar foarte limitată (de exemplu, când îi spun: "debloca ușa!" ea ia cheia, merge la ușă, dar nu o poate descuia, ci doar bate cu cheia pe mânerul ușii); există și conștiința unei legături cauzale și munca destul de complicată de recunoaștere și găsire a asemănărilor: de exemplu, într-un portret ea indică nasul, gura, ochii, i e identifică ideile sale despre obiecte cu ideile desenelor Referentul a fost de acord că termenul "sens" este greu de definit în întregime; în general, "înțelegerea" poate fi caracterizată ca o reducere la unitatea conținutului vieții mentale Remarci au fost, în plus, făcute de A S Belkin și domnul Shakh-Nazarov, care credeau că fenomenul de microcefalie oferă sprijin unei psihologii asociative mai degrabă decât aperceptive S-a făcut un buletin de vot pentru membrii cu drepturi depline ai Societății; ales: n P Postovsky (II contra) și Vl I Nemirovici-Danchenko (contra) Şedinţa s-a încheiat la / seara Știri și note G Titovsky a tradus la Berlin noua lucrare a lui Paulson "Einleitung in die Philosophie", a cărei publicare va începe în curând G Basistov a început să traducă lucrarea lui Ed Hartmann "Transcedentaler Realismus"